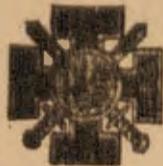

4299

УДОСКОНАЛЕНІ

Український КОМБАТАНТ

ОРГАН СОЮЗУ УКРАЇНСЬКИХ ВЕТЕРАНІВ

1955 р.

На Чужині

Ч 3.

ВІД РЕДАКЦІЇ

Випускаючи в світ друге число «Українського комбатанта», ми знали про ті труднощі, які нам доведеться переборювати, щоб запевнити вихід не тільки третього числа, а й наступних. Труднощі ці ми вбачали в доборі відповідного матеріалу, в здобуванню грошей на оплачення друкарні, експедиції і т. д. Однак на практиці виявилось, що ці труднощі значно легше перебороти, ніж байдужість читача-покупця, надто того, який за океаном. Через це ми спізнилися на кілька місяців із випуском чергового числа.

Сподіваючися що і це число, як і попереднє, буде зустрінуте прихильно, ми віримо, що наше колишнє вояцтво, яке в переважній своїй більшості належало до Союзу Українських Ветеранів у Німеччині, а тепер перебуває за океаном, допоможе нам виконати ті завдання, що ми їх собі накреслили: видавання військового журнала, який на емігації являє собою нашу зброю..

Видає:
СОЮЗ УКРАЇНСЬКИХ ВЕТЕРАНІВ

Редактує:
КОЛЕГІЯ

Відовіdalnyj redaktor pіdpolkovnik gen. штабу
В. Татарський

I. ЛИПОВЕЦЬКИЙ

Десять років праці під прапорами Союзу Українських Ветеранів

В нашій сьогоднішній еміграційній дійсності непомітно проходять дні, що заслуговують на те, щоб їх відзначити якоюсь ширшою академією, прилюдними рефератами, або принаймні на мить зцентралізувати на них нашу увагу та теплими і вдячними словами згадати декого серед нашого оточення, хто, своєю невтомною працею заповнює наше еміграційне буття всебічним державно-творчим чином, заповнюю його змістом, що в своїй сумі складається на багатий всенациональний дорібок нашого перебування на чужині.

До таких, мало ким згадуваних сьогодні і належно не відзначених, належить й один з листопадових днів 1945 року, коли чолові представники української військової еміграції зібралися в Новому Ульмі, в Німеччині, з метою підтягнути, розпорощені 2-ою світовою війною, лави українського вояцтва на чужині і згуртувати його в карних лавах єдиної військової організації, що згодом прийняла називу Союзу Українських Ветеранів.

Хто пригадає собі осінь 1945 року — перші місяці існування унірівських таборів, перші й обережні кроки в організації українського життя на чужині, а одночасно з тим невияснене правне положення українських мас на скітальщині, непевність їхнього завтрішнього дня, безнастанні відвідування таборів советськими репатріаційними комісіями, а навіть систематичні «лови» українських скітальників із метою повернення їх «на родіну», той погодиться з тим, що кинутий у цих обставинах кліч до організації вояцтва належить до відважних кроків, і він міг вийти лише з уст загартованих в боях українських військовиків, що за 20 років перебування на еміграції не втрачали своєї організаційної єдності і залишалися вірними своїм, дорогою кров'ю борців за волю України зкропленим, з дорогої Батьківщини винесеним, бойовим прапором УНР.

Організаційні збори Союзу Українських Ветеранів (тоді, на початку, було ужито назви — Товариство Українських Вояків (ТУВо) — відбулися 16. листопада 1945 року. На зборах було присутніх 14 старшин, головував генерал-полковник М. ОМЕЛЯ-

НОВИЧ-ПАВЛЕНКО, з широкою доповіддю про потребу постанови ТУВо виступив генерал-поручник П. ШАНДРУК. Збори одностайно схвалили проект тимчасового статуту Товариства, запросили ген.-полк. М. Омеляновича-Павленка обняти головування в ТУВо і винесли наступну постанову:

«ТУВо організувати з усіх вояків, що боролися зі зброєю проти ворогів за українську незалежну державу. В лавах ветеранів об'єднати всіх вояків та старшин, незалежно від їх політичних поглядів (крім комуністів), як також незалежно від того, до яких армій вони належали... Не зважаючи на політичне і правне невияснення нашого положення, роботу по організації ТУВо розгорнути як можна ширше».

Організація ТУВо в швидкому темпі поступала наперед. Вже 26. листопада 1945 року відбулися збори ініціативної групи по заснуванню філії ТУВо в Новому Ульмі. Збори відкрив і головним доповідачем був полк. А. ДОЛУД. Головував ген.-полк. М. Омелянович-Павленко. На чолі управи філії став підполк. К. ДАНИЛЕНКО.

Слідом за Новим Ульмом пішли й інші еміграційні осередки і на Першому делегатському з'їзді ТУВо, що відбувся через півроку — 5.—6. травня 1946 року, — крім Нового Ульму, вже були репрезентовані й Айнштадт, Гаунштедтен, Герсфельд, Інгольштадт, Карлсфельд, Кауфбойрен, Майнц-Кастель, Мюнхен, Регенсбург, Ульм, Штутгарт тощо.

В I-му делегатському з'їзді ТУВо взяло участь 46 делегатів. Була присутня Головна Управа в її повному складі, а також і український генералітет: ген.-полк. **М. Омелянович-Павленко**, ген.-хор. **А. Вовк**, ген.-хор. **М. Капустянський**, ген.-хор. **Б. Палій-Неіло**, ген.-хор. **М. Садовський** і ген.-хор. **К. Смовський**. На постановах цього 1-го делегатського з'їзду ще відбивався організаційний період: було заслухано звіт Головної Управи, обрано комісію для розробки проекту статуту Товариства, обговорено проект прапору, комбатантської відзнаки, печатки, а також висловлене побажання провадити далі організаційну працю неослабним темпом, організувати при Головній Управі сектор опіки над полоненими, інвалідами і родинами вояків, організувати бібліотеку, видавництво тощо. Головну Управу на I-му делегатському з'їзді очолив ген.-полк. **М. Омелянович-Павленко**. Ціла низка видатних старшин очолила широко розбудовану мережу окремих референтур при Головній Управі СУВ.

А самий поділ референтур при Головній Управі СУВ (організаційна, пропагандна, культурно-освітня, опіки над інвалідами, опіки над молоддю, фінансова й ін.) вказував на широкий обсяг заплянованої ним праці. Головування в Головній Управі незабаром передємає ген.-хор. К. Смовський. В грудні 1946 року СУВ приступає до видання квартального — «Український Комбатант». В січні 1947 року Головна Управа організовує в Новому Ульмі величаве Свято Державності, скликає з'їзд зв'язкових, уфундує прapor для українських пластунів. Постають щораз нові осередки СУВ на місцях і, виявляючи широку власну ініціативу, а часом й за вказівками Головної Управи, провадять широко розгорнену всеобщину працю на периферії.

27.—28. вересня 1947 року Головна Управа організовує конференцію голів і секретарів відділів СУВ, що зробила підсумок праці як Головної Управи СУВ, так і його вже в цьому часі численних осередків на периферії. В конференції брали участь 41 делегат, що репрезентували різні відділи і філії СУВ у трьох зонах Західної Німеччини і в Австрії.

Згадана конференція схвалила дотеперішню лінію в діяльності Головної Управи СУВ в справі розбудови організації та скріплення її лав на загальнонаціональних засадах. Як позитивне явище вона відзначила також набуття авторитету СУВ не тільки серед українського громадянства в Європі, а й далеко поза її межами, а також і те, що організація переборола внутрішні труднощі в акції, скерованій на розбиття її рядів, та зберегла себе від ворожого натиску ззовні, гідно боронячи славні історичні традиції з часів української визвольної боротьби, що лягли в основу її ідейної праці.

В організаційних справах на конференції було ухвалено провести часткову реорганізацію структури Головної Управи СУВ, ввести до Головної Управи голів тих філій, що нараховували понад 100 членів, організувати при СУВ верифікаційні комісії для уніфікації старшинських ранг, звернути особливу увагу на організаційне охоплення колишніх вояків усіх дотеперішніх українських військових формаций, усталити пропам'ятні вояцькі дні та розробити доповіді на теми пропам'ятних днів і розіслати їх по філіях, встановити тісніший контакт з організаціями молоді, з організаціями ветеранів поза Німеччиною, як українських, так і поневолених народів.

В резоляціях конференції також було зазначено:

«Конференція схиляє голови перед лицарями, що полягли в збройній боротьбі за Українську Державу.

До лицарів УПА, що пробиваються з-підсоветської тоталітарної масакри до Західної Німеччини, виявити всебічну опіку та дати їм усебічну моральну й матеріяльну підтримку.

Конференція СУВ вітає Головного Отамана Військ УНР А. Лівицького і проводи всіх політичних організацій, члени яких є ветеранами...»

В жовтні 1947 року вже було розпочато підготовчу працю по скликанню чергового делегатського з'їзду.

Другий з'їзд Союзу Українських Ветеранів відбувся 8.—9. травня 1948 року в Етлінгені. Це було імпозантне свято організації, що досягла вже в цьому часі кульмінаційного пункту свого розвитку. СУВ налічував тоді в своєму складі 42 відділи і до 4 000 членів. На з'їзд прибуло 97 делегатів і понад 100 осіб гостей. Представники філій СУВ в Авгсбурзі, Ділінгені, Етлінгені, Нюрнберзі, Новому Ульмі, Штутгарті, Цуфенгавзені, як і сама Головна Управа СУВ, з'явилися на з'їзд з своїми прaporами.

В програму нарад 2-го делегатського з'їзду СУВ увійшли: урочисте відкриття з'їзду, віддання пошани пам'яті Головного Отамана Симона Петлюри й усім борцям, поляглим за волю України; зачитання численних привітань, що надійшли на з'їзд з різних кінців Європи і заокеання; доповідь підполк. К. ДАЦЬКА «Міжнародне політичне положення та завдання Союзу Українських Ветеранів»; доповідь ген. М. КАПУСТЯНСЬКОГО «Міжнародне військово-політичне положення»; широкий кілька-годинний звіт про діяльність Головної Управи СУВ, що його зробив ген. К. СМОВСЬКИЙ; широкі, майже цілоденні, дискусії як над порушеними в доповідях проблемами, так і над звітом Головної Управи; вибір нових центральних органів; сквалення цілої низки резолюцій і багато, переважно організаційного характеру, поточних справ.

На 2-му делегатському з'їзді було обрано також і Раду СУВ, в склад якої увійшов український генералітет і двадцять один представник українського вояцтва, що їх обрано на з'їзді.

2-й делегатський з'їзд, на якому головував полк. М. РИБАЧУК, містив у собі багато не лише урочистих, а й зворушливих моментів. До них належать насамперед рапорт Командармові ген.-полк. М. Омеляновичу-Павленкові, який перед початком з'їзду зложив на таборовій площі в присутності всіх учасників з'їзду, місцевої філії СУВ, Пласту й ін., ген.-хор. К. Смов-

ський. До них належить також і саме відкриття з'їзду в гарно прибраній військовими емблемами, місцевій тaborovій залі, і зокрема вибір почесної президії з'їзду, до якої, крім українського генералітету, представників церков і деяких поважних громадян, під бурхливі оплески учасників з'їзду було запрошено і представника українського Пласти, як «символ співпраці наймолодших з найстаршим». До цих урочистих моментів належало також і посвячення прaporу Головної Управи СУВ, що відбулося 9. травня 1948 року на тaborовій площі в присутності українського генералітету, делегатів з'їзду, місцевої філії СУВ, СУМ, Пласти і численних гостей та місцевих тaborян.

У своїх резолюціях з'їзд «виразно задекларував своє становище як організації, що цілком і повністю підпорядковується нашому екзильному урядові Української Народної Республіки». З'їзд висловив побажання, щоб «центральні органи об'єднали всіх чесних і морально незаплямованих колишніх вояків-українців усіх армій і земель» і щоб започаткували вони організацію Світового Союзу Українських Ветеранів. Сама ж організація, згідно з ухвалами з'їзду, мала бути «прикладом організованості і конструктивної праці для українських громадських і політичних організацій.

Другий делегатський з'їзд СУВ, крім того, схвалив «Відозву до українського населення на чужині», «Відозву до українців-колишніх вояків» і «Відозву до комбатантів усього світу». Протоколи з'їзду, що, разом з прилогами, зайняли до 100 сторінок машинопису, залишаться надовго багатим джерелом думок і чину українського вояцтва в час його перебуванні на чужині.

Період часу між 2-м і 3-ім делегатськими з'їздами СУВ — це дальші спроби об'єднати в лавах СУВ українське вояцтво і працю Головної Управи, відділів, а також й окремих членів СУВ на багатьох відтинках українського життя на чужині.

Участь українських ветеранів в організації різних національних імпрез, численні реферати з військовою тематикою на місцях, діяльна участь в організації Товариств Сприяння УНРаді і т. ін. — заповнювали сіре тaborове буття, а разом з тим і сторінки історії СУВ в цьому часі.

Третій делегатський з'їзд СУВ відбувався 28.—29. січня 1950 року в Мюнхені. Присутніх — 50 делегатів і гості. З'їзд відкрив ген.-хор. К. СМОВСЬКИЙ, головував полк. М. ЧЕБОТАРІВ.

На з'їзді зачитується далеко більше привітань, ніж було їх зачитано на 2-му делегатському з'їзді. Свідчить це про те, що

СУВ уже встиг розростися, нав'язав широкий контакт із світом і зокрема з організаціями ветеранів поза Німеччиною. Але зменшена кількість прибулих на з'їзд делегатів від окремих відділів виразно говорила про те, що переселенська акція відбивається також і на кількісному стані членів СУВ-у й уже значно розрідила його лави. Це знайшло своє відбиття і в резолюціях 3-го делегатського з'їзду, де, між іншим, читаемо:

«Делегатський з'їзд доручає Управі СУВ мати постійно на увазі, що, у зв'язку з виїздом колишнього вояцтва на нові місця поселення, Союз Українських Ветеранів триматиме своє провідне становище, як головного організатора українського вояцтва у світі... Тому обов'язком Головної Управи є звузити діяльність як головної централі вояцького руху у світі та розбудувати свої аганди, як централі вояків одної країни. У зв'язку з тим Головна Управа зверне головну увагу на охоплення дослівно всіх колишніх вояків-українців, що залишається в Німеччині, на створення для них відповідних організаційних рамок, на розбудову морально-культурної опіки над ними та, головно, на те, щоб в рамках своєї діяльності подбати і про матеріально-правну опіку для колишніх вояків...» А «всіх колишніх вояків-українців, що з тих чи інших причин залишається в Німеччині, з'їзд закликає

Посвячення прапору СУВ в Етлінгені (Німеччина) 1948 року.

На передньому плані генералітет на чолі з генералом

М. ОМЕЛЯНОВИЧОМ-ПАВЛЕНКОМ

міцніше згуртуватися навколо Головної Управи СУВ, дати їй моральну і матеріальну підтримку та зробити з неї справжній осередок українського вояцтва, до якого кожний вояк і в кожній справі та потребі міг би з довір'ям і успіхом звернутися».

В резолюціях 3-го делегатського з'їзду знаходимо також заклик до українського вояцтва всебічно підтримати Європейську Федерацію колишніх українських вояків та прагнути до організації Світового Союзу Українського Вояцтва.

Вітаючи чоловіх представників Українського Державного Центру, з'їзд і цим разом підкреслив, що «українське організоване вояцтво буде й далі по-вояцьки твердо стояти при цих ре-презентантах нашої державності та виконання ідеалів українського народу...»

На чолі новообраної Головної Управи СУВ став підполк. В. ТАТАРСЬКИЙ. До стату Товариства було внесено деякі зміни, а в тому й про скасування Ради СУВ.

Новообрана Головна Управа розпочала свою працю в дуже тяжких умовах, коли відділи поступово один за одним ліквідовувалися і коли треба було прикласти багато зусиль, щоб організувати нові, які, наслідком ліквідації таборів ДП, в свою чергу ліквідовувалися. Такий стан тривав аж до 4-го делегатського з'їзду.

4-й делегатський з'їзд відбувся в дуже скромних умовах 24. січня 1953 року в Новому Ульмі. З'їзд цей не вніс нічого нового в структуру керівних органів, за винятком виключення двох дотеперішніх членів Головної Управи не тільки з її складу, а й з лав СУВ. Крім цього було ухвалено зареєструвати СУВ у німецькому суді, що й зроблено 23. травня 1953 року. На 4-му з'їзді Союз Українських Ветеранів показав і довів, що він, не зважаючи на змінені обставини і тяжкий матеріальний стан, живе, діє, а також залишився вірним тим гаслам та вимогам що їх було поставлено й схвалено на 2-му і 3-му делегатських з'їздах.

Союз Українських Ветеранів, в лавах якого перебуває вояцтво, що пройшло через огонь і бурі української національної революції, через злигодні і славу українських визвольних змагань, що винесло свої прaporи й славу Арсеналу, Крут, Вапнярки, Зимового походу, Базару, Львова, Хуста, Бродів, волинських та карпатських лісів на чужину, йде з цими прaporами вперед, цих прaporів не зрадив і не зрадить.

Генерал-поручник О. ЗАГРОДСЬКИЙ

Зимовий похід

6-го грудня 1954 року минало 35 років з того часу, як армія Української Народної Республіки вишила в запілля ворога, прорвавши фронти денікінський і большевицький, де й перебувала у безнастаних сутичках та переможних боях з ворогом аж до 6-го травня 1920 року. Вздовж і впоперек перейшла вона всю Правобережну Україну і побувала на Лівобережжі — на Полтавщині.

В Зимовий Похід Армія вишила трьома групами: Запорозька під командуванням Генерал-Полковника Михайла Омеляновича-Павленка, він же й Командир Армії УНР в Зимовому Поході з Наказу Головного Отамана Симона Петлюри; Волинська група під командою Генерал-Поручника Олександра Загродського, та Київська група під командою Генерал-Хорунжого Юрія Тютюнника, який був заступником Командарма в Зимовому Поході.

Разом з Армією в Зимовий Похід вишили: Прем'єр-Міністер Уряду УНР Ісаак Мазепа та Протопресвітер Армії УНР Митрофорний Протоієрей Отець Павло Пащевський.

Зимовий Похід, що тривав п'ять місяців, був рейдовою (партизанською) формою війни, однаке Армія не втратила характеру регулярної. Завдяки вмілому керівництву Командирів груп, від важко і вміло маневруючи, блискуче виконавши стратегічно-політичні завдання, Армія на початку травня 1920 року з боями прорвала большевицький фронт і 6-го травня з'єдналася знову з регулярними частинами Армії УНР і включилася в загальний фронт.

До Зимового Походу Армії УНР дійшло внаслідок ліквідації одного спільного фронту Армії УНР та УГА в листопаді 1919 року. Саме тоді УГА уклала договір з Денікіним про завіщення зброї і тим самим звільнила ворожі сили, які були зараз же обернені проти Армії УНР.

Зимовий Похід був конечністю для врятування Української Державності власною збройною силою і був нагодою заманіфестувати перед своїм народом цю силу, віч-на-віч показавши, що

Військо і Уряд УНР не припинили боротьби за здобуття волі своєму Народові. В цьому саме і є найбільше значення Зимового Походу.

Коли було вирішуване питання про вирушення в Зимовий Похід, деякі відповіdalні військові чинники дефініювали тодішню нашу ситуацію, в той спосіб, що, мовляв, роля стратегії є закінчена і настає час головну ролю перебрати дипломатам. Інакше думали Командири груп, старшини та козаки, які в той Похід пішли.

Зимовий Похід — це славетна і найсвітліша сторінка новітньої історії наших Визвольних Змагань, позначена великою перемогою української збройї, без тіні трагічних поразок.

Дата 6-го грудня — священна дата для кожного українського патріота, бо нею розпочався героїчний чин українського вояка, який урятував Українську Державність і дав можливість продовжувати збройну боротьбу регулярним фронтом ще протягом цілого року.

Датою 6-го грудня 1919 року українське вояцтво добровільно заофірувало своє життя на віттар Батьківщини і цілий світ тоді довідався, що, в перший раз в Європі, понад 6.000 українських вояків добровільно зголосилися віддати своє життя за святу справу — Українську Державність.

Для відзначення Зимового Походу, з наказу Головного Отамана Симона Петлюри, був створений Лицарський Орден «Залізного Хреста», а Рада Республіки — Український Передпарламент, що після залишення Армією і Урядом УНР 21-го листопада 1920 року, під натиском ворога, кордонів своєї Батьківщини, діяв на чужині, — ухвалила назавжди дні 6-го грудня і 6-го травня щороку відзначати, як Національні Державні Свята.

Цього року, згадуючи про цю величну подію з нагоди її 36-х роковин, згадаймо лицарів Зимового Походу, яким доля не судила повернутися з нього. Згадаймо й тих лицарів, які повернулися, але вже покинули нас навіки, як Генерали Омелянович-Павленко та Тютюнник, Професор Ісаак Мазепа, Протопресвітер Отець Павло Пащевський і багато інших. А всім лицарям Ордену «Залізного Хреста», що є між нами ще й сьогодні, віддаймо належну пошану. Слава Українському Воякові!

В. ТАТАРСЬКИЙ

підполковник генерального штабу

Вплив атомової бомби на тактику

Вже протягом довшого часу на сторінках військової преси, а також і в звичайних часописах обговорюють питання застосування атомової бомби в майбутній війні. Найбільшим супротивникам застосування атомової бомби є комуністичний блок, не зважаючи на те, що організатор цього блоку, комуністична Москва також її має. Спокійніше до цього ставляться західні держави, що не мають атомових бомб і які, на випадок війни та застосування атомової бомби з боку большевиків, могли б від неї найбільше потерпіти. Наставу тих і тих можна з'ясувати тим, що під цю пору Америка має перевагу щодо запасу і потужності атомових бомб. Тепер ще трудно сказати, чи дійде чи то під впливом шаленої пропаганди проти атомової бомби, чи то на конференціях в справі роззброєння до того, що атомові бомби будуть знищенні. Поки що ми свідки щораз то нових дослідів із нею та її удосконалення. Можна припустити, що Америка не зреється так скоро цієї зброї, з якою найбільше рахуються большевики і тому не відважуються відверто до дальших підбоїв. Дехто твердить, що нема, мовляв, чого піднімати галасу відносно атомової бомби, бо її, щоб не викликати відплати тією ж зброєю, жадна з воюючих сторін не уживе. Твердять вони це на підставі того, що в останній війні, властиво боячися тієї відплати, не було вжито газів, хоч обидві сторони їх мали. Трудно погодитися з цим твердженням, бо не можна порівняти атомової бомби до газів щодо ницівної сили, способу застосування її та морального впливу і т. д. Як відомо, гази, що їх уперше вжили німці під час 1-ої світової війни на французькому фронті, завдали величезних втрат французьким дивізіям, на відтинку яких ті гази було пущено. Страти ці становили понад 90%. Однаке, на кінець війни страти від газів не перевищували одного відсотка, і тому можна сміло сказати, що застосування газів не мало жадного впливу на вислід війни. Натомість дві атомові бомби, що їх скинуто на два великих японських міста, приспішили кінець війни на кілька місяців.

Ще пару років тому говорилося переважно про атомову бомбу, яка мала б була вжита в запіллю ворога, а тепер говориться і провадять досліди із тактичною атомовою бомбою і з атомовою артилерією навіть на звичайних військових маневрах. Впровадження атомової артилерії, чи тактичної атомової бомби, відіб'ється насамперед на тактиці суходільного війська, бо, як відомо, такі епохальні винаходи, як, наприклад, винахід пороху, скорострільної рушниці, замкової гармати, кулемета, панцерної зброї і т. д. в першу чергу відбилося на тактиці. Тактична атомова бомба буде застосована для знищення живих цілей і тому, щоб уникнути великих втрат, військо треба розпорошити в терені. Коли, наприклад, розпорошити дивізію в терені, то виникнуть великі труднощі в командуванню розгорощеними підвідділами. Саме тому деякі держави тепер прийняли поділ не на дивізії, а на бригади, що складаються з трьох куренів, штабу бригади і допомігових частин. На випадок потреби, ці бригади можна сполучити в дивізії. Розгорщеність війська вимагає сильних і здібних до швидкого пересування резервів. Завдання цих резервів полягає в стриманні або відкиненні назад ворога, який, використовуючи приголомшення частин у першій лінії після вибуху бомби, вірветься в її становища. Такою резервою могли б бути панцерні частини.

Реаксумуючи вищесказане, бачимо, що застосування тактичної зброї вплинуло на:

1. Заміну дивізій бригадами;
2. Розгорщеність бойових частин у терені;
3. Сильні резерви;
4. Швидкість посування резервів.

Пункти 1, 3 і 4 — не нові і їх легко застосувати. Натомість пункт 2 — розгорщеність бойових частин у терені — натрапляє на великі труднощі, бо дуже тяжко узгіднити розгорщеність із координацією огню, а координація огню — найважливіший чинник в обороні.

Під час атомових маневрів у Далярна, в Швеції, стверджено, що дія атомової бомби не шкодить незахищенному стрільцю, якщо він перебуває від місця її вибуху на віддалі 3 000 метрів. Звичайний стрілецький рів цілковито забезпечує стрільця на віддалі 800 метрів від вибуху тактичної атомової бомби. Підзем-

не сковище повністю забезпечує його навіть тоді, коли атомова бомба вибухне на цьому сковищі.

Велике значення в обороні проти атомової бомби має задимлення, яке ослаблює дію теплового проміння, що витворюється після вибуху атомової бомби, майже на 50%.

Джерела:

Allgemeine Schweizerische Militär-Zeitschrift, Heft 1.
Die schwedische Landesverteidigung im Zeichen der Atombombe.

Посвячення прапору відділу СУВ у Діллігені на Дунаї (Німеччина).

Ф. КОРДУБА

Совєтська панцерна зброя

Студіюючи стратегію і тактику збройних сил СССР в другій світовій війні, зауважується, що в початковій фазі головним авангардом були масові дивізії піхоти. У війні проти Польщі в 1939 р. піхота червоної армії своєю масовістю здавила польські дивізії. В тому часі панцерна зброя в червоній армії виступала, однак вона не відігравала головної ролі. З вибухом німецько-совєтської війни танкові з'єднання червоної армії, під прикриттям летунства і мас піхотних дивізій щораз більше почали набирати ваги і ставали пострахом для німецького війська. Однак і тоді танкові корпуси ще не творили основної ударної сили, бо нею все ще були масові піхотні з'єднання. Щойно по сильному упливові крові і досвідах, зокрема в перших двох роках війни з Німеччиною, советська стратегія приступила до розбудови сильних танкових армій, навколо яких уніфікувала різні інші зброй суходільного війська. Уніфікацію було проваджено на підставі глибокої і дбайливої аналізи досвідів із перших років війни, при узглядненні всіх чинників модерної війни. І вже в дальших змаганнях із німецькими збройними силами совети на театрах війни, побіч масових дивізій піхоти, кидали сильні танкові армії. Таким чином серед суходільного війська советська стратегія поступово висовувала панцерні з'єднання на передове місце.

По закінченні другої світової війни совети в основному доконали звороту у своїй підготові до чергової війни, висовуючи панцерну зброю на передове місце в наземних збройних силах. І тепер, коли приглянутися близьче до советського суходільного озброєння, можна зауважити, що панцерна зброя стала основою советських збройних сил.

Не зважаючи на те, що сьогодні вже винайдено масові противі панцерні засоби, совети особливу увагу звернули на масову продукцію танків. Советська стратегія, яка ніколи не числила, що атомовою бомбою можна виграти війну, вийшла з засади, що «панцер притягає панцера», тому перемога в суходільних боях може бути запевнена тільки по тій стороні, що буде краще, під панцерним оглядом, озброєна.

Вже в другій світовій війні танк відогравав дуже важливу роль в наступі і в обороні й у поборюванні ворожої панцерної зброї. Не виключається тут значення і інших протипанцерних засобів. Однак друга світова війна, яка до історії мабуть перейде як війна танків, залишила доказ, що панцерна зброя належить до однієї з найкращих в обороні. Справді, у війні в Кореї найгрізнишими ворогом танків виявилося озброєне ракетами летунство, при умові повітряної переваги, однак на майбутнє основною зброєю в суходільних операціях, зокрема для нищення ворожої піхоти, залишився і далі танк.

По закінченні другої світової війни по всіх державах світу виринула проблема машин і людей. До цього спричинився дальший розвій мілітарної техніки, зокрема з упровадженням атомової зброї, ракет і інших засобів масового нищення. Советське керівництво також завжди вважало, що в кожній війні мусить панувати гармонія людини і машини. Різнородність боєвих дій на театрі війни, розгорнутих нераз на сотні і тисячі кілометрів, вимагають найвищого розвитку всіх родів війська і найрізноманітніших воєнних засобів. Тому советська стратегія, готуючися до завоювання світу, вже тепер переводить всесторонню підготову власних збройних сил, особливу увагу звертаючи на розбудову панцерної зброї, різних родів летунства і воєнно-морських сил. Треба мати на увазі, що совети вже тепер враховують застосування у війні і засобів масового нищення, зокрема тактичної і стратегічної атомової зброї. Коли йдеться про тактичну атомову зброю (атомову артилерію, гранати, ракети і т. д.) то вона призначена для нищення піхоти, тоді як панцер на дії цієї зброї відпорний, тому його роля в майбутній війні буде дуже важливою, зокрема при закріплюванні здобутих теренів.

Приступимо тепер до оцінки танкових сил советської армії. Для кращої ілюстрації, в якому відношенні дійшло до зросту танкового війська вже в повоєнний час порівнано з станом під кінець другої світової війни, пріглянемося та такої таблиці:

	Кількість	
	на кінець війни	тепер
танкових дивізій	23	63
механізованих дивізій	13	36
піхотних дивізій	520	52
артилерійських дивізій	40	
дивізій «катюш»	5	58

кавалерійських дивізій	34	5
Арктичних спец-дивізій	—	6
Аркт. спец-дивізій танков.	—	1
парашутних дивізій	—	6

Коли порівняти з кількістю на кінець другої світової війни, то на увагу заслуговує зрист танкових і механізованих дивізій на сьогодні. Вже сьогодні совети мають не менше 65 танкових та 36 механізованих дивізій. На особливу увагу заслуговує також зрист дивізій артилерії. В другій світовій війні в червоній армії виступали танкові корпуси, які своїм складом і кількістю танків дорівнюють теперішнім танковим дивізіям.

Переведім тепер поверховий облік танків активної служби советської армії на сьогодні:

64 панцерних дивізій кожна по 220—250 танків	14 080—16 000
36 механізованих див. кожна по 160—190 танків	5 760—6 840
52 піхотних дивізій кожна по	<u>80—90 танків</u>
	<u>4 160—4 680</u>
	Р а з о м 24 000—27 520

Військові експерти оцінюють, що совети тепер в активній службі мають 30—40 тисяч танків.

На підставі повищого підсумку стверджується, що советська стратегія особливу увагу звернула тепер на організацію панцерних з'єднань, впровадивши в механізовані дивізії по два танкові полки, а в піхотні — по одному танковому полку. Органічно в склад механізованої дивізії входять такі панцерні полки:

1 полк середніх танків	60—70 танків
1 полк тяжких танків	40—45 танків
3 танкові сотні	20—25 танків

Разом механізована дивізія налічує 160—190 танків.

Советська армія сьогодні користується такими типами танків: Т-34 А, Т-34/85, КВ-1 Л, КВ-85, ЙС-І, ЙС-ІІІ і Т-34.

Крім цього в советській армії введено т. зв. самоїздні гармати, таких типів: СУ-76, СУ-122, СУ-85, СУ-152, СУ-100. Згадані самоїздні гармати є штурмові гармати советських збройних сил.

Присвятимо дещо уваги тільки деяким важливішим типам танків і штурмових гармат советської конструкції.

Стандартним танком советської армії ще донедавна був тип танка Т-34, якого за його технічні властивості вважали за найкращий у світі. Тепер цей тип танка вже заступають новішим типом Т-43.

Технічні дані Т-34 такі: вага — 32 тонни, опанцерення боків і переду — 60 мм, вежі — 75 мм, сила мотора — 500 ПС, швидкість по шосе — 55 км/год, в полі — 36 км/год. Озброєння: 1 гармата калібру 7,62 + 2 кулемети.

Найновішим типом Т-34 є означений Т-34/85. Цей танк відрізняється великою силою вогня. Його озброєння: 1 гарматка калібру 8,5 + кулемет. Цим танком тепер переозброюють замість старого Т-34. Танком Т-34/85 озброєні панцерні полки панцерних і механізованих дивізій.

В 1948 р. в серійній продукції перебував танк середньої ваги — КВ-1 А, вага якого 43,5 тонни, а озброєння — 1 гармата калібру 7,62 см. Подібні йому є КВ-1 С, з таким самим озброєнням, КВ-8, озброєння якого: 1 гармата калібру 4,5 см + вогнемет, та Йосиф Сталін I і II з гарматою калібру 12,2 см. Згадані типи танків впроваджені в гвардійські панцерно-штурмові полки для зміцнення піхоти і танкових з'єднань. Танками ЙС-І і ЙС-ІІ озброєні панцерні дивізії.

Середньої ваги танк Т-34 має таке саме опанцерення, як Т-34. Його вага: 26,5 тонни, озброєння: 1 гармата калібру 12,8 см + 3 кулемети. Найбільша швидкість 53 км/год.

Т-34 належить до стандартних танків советської армії.

До стандартних тяжких танків советської армії належать: ЙС-І, ЙС-ІІІ, КВ-85 і ЙСУ-152.

ЙС-І був впроваджений 1944 року, ЙС-ІІ — 1945, а найновіший ЙС-ІІІ — почавши від 1945 р. Тими типами танків озброєні танкові і механізовані дивізії, а також і малі танкові з'єднання.

Найmodерніший — ЙС-ІІІ, тому познайомимся з його технічними даними. Вага — 51 тонна, дізель-мотор сили 500 ПС, опанцерення фронту — 210 мм, а боків — 115 мм. Озброєння: гармата калібру 12,2 см + 1 кулемет калібру 7,62, обслуги 4 особи.

Якісно танки советської конструкції дуже добри. На окрему увагу заслуговує ще легкий танк советської конструкції, технічні дані якого не всі відомі. Озброєння того танка — 1 гармата калібру 7,65 см.

Спеціальне призначення в советській армії мають «самоїздні гармати», означені «СУ». Ці гармати вбудовані на підвозах деяких танків із бічним опанцеренням, без веж. СУ входять етапово в склад панцерних, механізованих і піхотних дивізій в такому відношенні:

на 250 танків панцерної дивізії	— 25 СУ-100,
на 160—190 танків механізованої дивізії	— 25 СУ-100,
на дивізію піхоти припадає	— 15—20 СУ-85.

СУ є охороною скорих і важких власних танків у час сконцентрованого танкового удару й у час наступу піхотних частин разом із танками. В такому ударі використовується скорість, масу і деморалізуючий ефект ворога. Тому, що для танкового удару потрібна безпосередня підтримка важкою зброєю, для нищення ворожих танків і протипанцерних засобів оборони, для таких зокрема цілей застосовують у бою штурмові гармати. Гармати «СУ» стріляють гранатами і спеціальною протипанцерною амуніцією з віддалі понад 2 000 м.

Советська армія має тепер дві підставові СУ, що вбудовані на підвозах танків. Головною штурмовою гарматою є СУ-100, що вбудована на підвозу Т-34. Це — змодифікована морська гармата калібру 100 мм, з великою початковою швидкістю і добрими прикметами для поборювання ворожих танків.

СУ-152 вбудована на підвозу танка ЙС. Та гармата трохи гірша від попередньої. Стріляє вона 95 фунтовими стрільнами, тому добре надається для нищення укріплень, бункерів і ворожих танків, але протипанцерними стрільнами.

Обидві згадані гармати — вислід довготривалих дослідів уже повоєнних років.

Но інших типів СУ належать такі: СУ-76, СУ-85, СУ-122, СУ-249.

СУ-76 — основна гармата з дулом калібру 76 мм, зразок 1942. Вона вбудована на підвозу танка Т-70. Цю гармату з великим успіхом вживано в Кореї.

СУ-85 вбудована на підвозу Т-34, і вона є прототипом СУ-100. Ця штурмова гармата має змодифіковану протилетунську гарматку калібру 85 мм, зразок 1939, подібно як танк Т-34.

Нові штурмові гармати СУ мають по два обертові перископи для вишукування цілей і окремий прибор для націлювання, але з обмеженим полем зору. СУ-100 в порівненні з СУ-85 має трохи гірше обсерваційне устаткування.

Головною від'ємною стороною штурмових гармат СУ є малий запас амуніції, яку перевозиться при гарматі. Велике дуло на легкому підвозі невигідне для обслуги, зокрема зимою.

Головна увага советських конструкторів зосереджена на такі особливості:

1) Удосконалення танків, щоб вони могли легко зупинятися під гору. Одночасно особливу увагу звертається й на спроможність маршування по кожному терені, тому застосовується збільшеної ширини гусеници і великої сили мотори. Далі зосереджується увага й на спроможність дій танків при низькій температурі.

2) Упрощується конструкцію, щоб, на випадок аварії, можна було в полевих варгатах чим скорше перевести направу.

На особливу увагу заслуговує й те, що кожний танк обладнаний радіом, чого в другій світовій не було.

Панцерні і механізовані війська ССР підлягають маршалові панцерних військ С. І. Богданову.

Советська танкобудівельна індустрія

Перед тим як приступити до обговорення советської танкобудівельної індустрії, найперше познайомимся, як зорганізована оборонна індустрія, як цілість.

По закінченні другої світової війни, зокрема по смерті Сталіна, колишні народні комісаріяти заменено на такі окремі промисловості: 1. Літакобудівельна; 2. Зброянівська; 3. Амуніційна; 4. Танкобудівельна; 5. Мінометна; 6. Будови воєнних кораблів.

Вони творять промисловість оборонного призначення ССР, що підпорядкована її міністрові Д. Ф. Устінову. Окремі роди промисловостей підлягають своїм начальникам. Танкобудівельна індустрія входить у склад індустрії по будові важких машин і цю промисловість очолює М. С. Сабуров.

Сучасну танкобудівельну індустрію ССР можна поділити на дві продукційні групи:

1. Окремі танкобудівельні заводи в яких уже тепер продукують на велику скалу.

2. Резервові заводі, які лише по перебудові будуть в стані випускати танки.

Основу для теперішньої танкобудівельної індустрії ССР творять заводи тракторної промисловості. В час другої світової війни майже 70% тракторного парку було віддано потребам війни. Сдиний не знищений воєнними діями тракторний завод у Челябінську відразу майже до половини був перебудований на випуск танків типу Т-34. Крім цього танки продуковано в Горькім, Москві, Ленінграді, Свердловську, в Нижньому Тагілі і по інших місцевостях.

Головною метою всієї танкобудівельної індустрії СССР за теперішніх умов з'являється не максимальна продуктивність. Вона змагає до того, щоб систематично перевести організаційну підготову для найбільш продуктивних спроможностей на випадок війни. Совети систематично переводять переорганізацію процесів виробництва, особливу увагу звертаючи при цьому на устійнення плянів розподілу і постачання сировини, потрібної для продукції і виготовлюванні плянів для допоміжних заводів.

Досвід із другої світової війни показав, що майже в кожному машинобудівельному заводі можна продукувати частини до танків. Маючи на увазі те, що, з огляду безпеки перед бомбардуванням, індустрія мусить бути якнайбільше розчленована, совети вже тепер розробляють усі можливості співпраці і пляни розподілу процесів продукції на стільки заводів, скільки мають до диспозиції, щоб за їхньою допомогою можна було безперебійно вдержувати продукцію танків.

Конструкція і випробування нових типів танків до часу серійної продукції в СССР триває пересічно 15 місяців. Особливу увагу тепер звертають на вдосконалення нових конструкцій середніх і важких танків, на гусениці, ширина яких уже доходить до 70 см. Вежі таких танків уже не склепані, а виливані. Такі танки мають протимагнетну зовнішню помазку. Їхні мотори мають багато більшу силу. Особливу увагу звертає советська індустрія на будову швидких і легких танків, з великим радіусом дії і великою воєневою силою.

Військові експерти Заходу оцінюють, що совети вже тепер випускають коло 50 000 танків у рік. Така оцінка неправдива з двох причин:

Поперше, відомо, що кожна зброя старіється, тому держави стараються, зокрема в теперішній стадії, обмежено продукувати. Треба припускати, що й СССР, маючи на увазі евентуальну непридатність випродукованих танків, обмежуються до мінімуму в своїй продукції. З кожним роком техніка озброєння щораз більше удосконалюється і це без найменших сумнівів совети мають на увазі. За найновішими твердженнями маршала Монтгомері, совети, на випадок війни, спроможні протягом 30-х днів змобілізувати 400 власних дивізій. Треба вірити, що такі можливості совети мають і для озброєння змобілізованих уже мають готову зброю, в тому числі і відповідну кількість танків. Однак, під оглядом запасу танків совети вже стоять на добром рівні. Цього не вільно легковажити.

Подруге, для випродукування середньої ваги танка (30 тонн) потрібна така кількість сировини: сталі — 25 068 кг, хрому — 861 кг, ніклю — 427 кг, олова — 47 кг, бокситу — 2 930 кг, міді — 667 кг, гуми до — 800 кг.

Приглянъмося тепер до продукції сталі СССР за післявоєнні роки:

1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953
19,400	14,600	18,700	23,300	27,300	31,300	35,000	39,200
Разом 202 000 000 тонн сталі.							

Для випродукування 50 000 танків, кожний вагою 30 тонн, совети зужили б 1 253 400 тонн сталі. Але на цьому не кінець, бо потрібні ще інші метали, великим видобутком яких не може похвалитися СССР. На окрему увагу заслуговує гума, яку СССР мусить імпортувати з країн, що до нього не дуже то прихильно наставлені. Для випродукування 50 тисяч танків у рік совети мусили б зужити не менше 40 000 тонн гуми.

На підставі повищого обчислення сумнівно, чи совети можуть випускати в рік таку високу кількість танків.

Головними центрами советської танкобудівельної промисловості сьогодні є такі місцевості: на першому місці стоїть Урал, зокрема індустріальна округа Свердловськ—Тагільськ. Наступне місце займає Україна з центрами в Києві і Харкові. До інших місцевостей, в яких продукують танки, належать: Ленінград, Москва, Сталінград, Челябінськ, Чкалов, Орськ, Новосибірськ, Іркутськ і Ростов на Дону.

На підставі советських даних, в 1942—45 рр. в СССР пересічно продуковано річно самих тільки танків 30 000 — разом з опанцереними возами. Теперішню продукційну спроможність танків оцінюється на 45—50 000 у рік. На випадок війни совети спроможні випускати 100 000 танків у рік. Треба припускати, що совети вже мають розбудовані, тимчасово залишені в резерві, заводи танкобудівельної промисловості. Сьогодні совети мають понад 20 заводів, що продукують танки.

Теперішню танкову продукцію СССР можна поділіти на такі групи:

1. Заводи, що здатні випускати 3 000 і більше танків у рік. До таких заводів належить: завод ім. Кірова в Ленінграді, завод автомашин у Горькому, завод ч. 112, завод у Сталінграді, завод у Свердловську, завод у Свердловську II, заводи в Челябінську і в окрузі та завод ім. Сталіна в Кузбасі.

2. Заводи, що здатні випускати 2—3 000 танків у рік. До таких належать: завод ч. 183 в Харкові, завод ім. Сталіна в Ленінграді, завод «Большевик», завод у Колпінську, завод у Брянську, завод у Вороніжі, завод в Орську, завод у Хабаровську і завод у Ростові.

3. До третьої групи треба зачислити заводи з продукційною спроможністю 1 000 танків у рік. До таких заводів належать: завод у Києві з заводами в Комарівці і в Корсуні, завод ч. 104 в Іркутську.

Крім цього для продукції танків або запасних частин уже підготовані заводи у Львові, Маріуполі, Віксі, Читі і по інших місцевостях, як у Ярославі і в Уралмаш.

При обговоренні советської танкобудівельної промисловості не треба забувати і про таку ж промисловість по деяких державах-сателітах в Європі. І тут на особливу увагу заслуговують заводи Шкоди у Чехо-Словаччині, в яких уже серійно випускається окремий танк, подібний до Т-34. Крім цього продукцію частин до танків советської продукції переводять деякі заводи в східній зоні Німеччини й у Польщі в місцевості Стараховіце.

На підставі переведеної аналізи советської танкобудівельної промисловості, а також з уваги на чисельність панцерно-механізованих дивізій, що тепер перебувають в активній службі в СССР, стверджуємо, що совети з великим розмахом переводять підготову власних наступальних сил. Одночасно на відтинку міжнародної політики советська дипломатія всіма засобами намається ширити між вільними народами замішання і взаємне недовір'я.

Джерела:

1. Mahnke und Wolf: 1954 — Der Frieden hat eine Chance. C. W. Leske-Verlag, Darmstadt.
2. Dr. Werner Leimbach: Die Sowjetunion.
3. Allgemeine schweizerische Militär-Zeitschrift, Hefte 4 und 6, 1951 (Sowjetische Panzerabwehrgeschütze).
4. Bellona-London I/1953: „Rosyjskie dziala szturmowe samobiezne“. Bellona-London I/1952: „Sprawy panzerne“. Bellona-London IV/1951: „Doktryna pancerna“.
5. Wehrkunde, Organ der Gesellschaft für Wehrkunde, Jg. I, II und III.
6. Bericht über die Rüstungsproduktion in der sowjetischen Besatzungszone 1952, Bonn 1953.
7. „Stahl und Eisen“, Nr. 9/1953 und Nr. 2 und 7/1954.
8. Europäische Wehr-Korrespondenz, Bonn, Nr. 24, 25 und Nr. 28/1954. (Analyse der sowjetischen Streitkräfte) von Feldmarschall Montgomery.

Майор Я. ДЗЯБЕНКО

Перший український військовий з'їзд

19—22. V. 1917.

(Закінчення з попереднього числа)

По короткій дискусії з'їзд схвалює такий порядок денний:

1) Відношення до сучасних політичних подій — до Тичасового уряду й Совета Робітничих та Військових Депутатів; 2) Наше становище до війни; 3) Українізація армії; 4) Підтримання дисципліни; 5) Земельна справа; 6) Загальна освіта; 7) Майбутній військовий з'їзд; 8) Поточні справи.

На з'їзд чимало було надіслано привітань як з фронту, так і від військових частин запілля, де вже на той час постали українські військові клітини в тодішній російській армії. Були також привітання і від різних українських організацій, які постали після революції. Як міська Дума в Києві, так і Совет Військових та Робітничих Депутатів привітання надіслали більше, мабуть, з чесності, а не зі співчуття українському рухові. Але потрібно відзначити, що не було привітання на з'їзд, ані від Київської військової округи на чолі з генералом Оберучевим, ані від міської залоги м. Києва. Та, не зважаючи на несприятливі умови, а також недоброзичливе наставлення з боку високих військових чинників, навіть у самому місті Києві, все ж перший український з'їзд відбувся та мав велике історичне не лише військове, а й політичне значення.

З'їзд відбувався досить спокійно. В день його відкриття й потім під час засідань, можна було сподіватись усіх провокаційних несподіванок з боку російських військових чинників із метою зірвати військовий з'їзд. Та, хвалити Бога, наше щастя, до цього не дійшло. Вже на другий день з'їзду російська преса в Києві коментувала його дуже неприхильно, так само вона вороже насторожилася до українського питання взагалі. Надто потрібно з натиском відзначити про такий орган як «Кіевлянін», що його редактував відомий мабуть усій українській спільноті, найчорнішої масти монархіст Шульгин. Російська преса в Києві професора М. Грушевського назвала австро-угорським «агентом», який, мовляв, приїхав сюди робити революцію і т. д. і т. д.

На з'їзді кожний пункт порядку денного обговорювано досить розважно та ділово й давалося можливість кожному делегатові, хто забирає слово, висловити свою думку по тому чи тому питанні, не обмежуючи його часом. Через те в спільному обміні думок й у здоровій та щирій дискусії викристалізувалася на з'їзді й та потрібна істина для української справи в той ще не зовсім ясний, але разом дуже й відповідальний час. Беручи під увагу обставини військово-революційного часу, а також і великої національної важості момент, що його принесла російська революція для українського народу, слід ствердити, що з'їзд відбувався в атмосфері великого патріотизму, однозгідності й доброї волі та розважного чину всіх делегатів з'їзду, незалежно від їхніх переконань. Через те, мабуть, і не було ніяких розходжень протягом усього з'їзду. Тільки, на жаль, мали місце певні невеликі розходження в редакційній комісії, яка опрацьовувала постанови з'їзду. Для полагодження цих розходжень у редакційній комісії брали участь С. Петлюра та В. Винниченко. Після нарад у редакційній комісії взяв слово підпор. М. Міхновський, який зазначив, що, на його думку, між С. Петлюрою та В. Винниченком нема суттєвих розходжень. Після його виступу редакційна комісія знайшла й спільну мову. А далі забрав слово В. Винниченко й жартом висловився: «Я теж, мовляв, був колись вояк Київської залоги й трохи розумію наставлення військових делегатів, чому вони так підходять до справи, але політична логіка промовляє дещо інше, а тому, на сьогодні, мусимо до цього пристосовуватися, щоб не пошкодити українській справі взагалі».

Не маючи під руками жадних друкованих матеріалів із доби Української Центральної Ради, які б щось на світловали й про українські військові з'їзди, що відбулися 1917 року в Києві, не так легко відновити, в своїй пам'яті все, що відбулося десятки років тому. Але все ж шановним читачам подаю тут бодай ті головніші пункти постанов з'їзду, що залишилися у моїй пам'яті.

1) **В справах політичних** «з'їзд вважає за потрібне вимагати від Тимчасового уряду та Ради Робітничих і Військових Депутатів негайног оголошення — особливим актом — принципу національно-територіальної автономії України, а рівно ж дотрагатися негайног призначення при Тимчасовому уряді міністра в справах України». Ця резолюція закінчується вітаннями на адресу Української Центральної Ради такими словами:

«Український військовий з'їзд вважає своїм обв'язком вітати Українську Центральну Раду й складає її велику подяку за її старання та заходи в історичний момент. З'їзд вважає, що своєю працею Українська Центральна Рада провадить відповідним і вірним шляхом. З'їзд також вважає її єдиним і компетентним органом, призваним вирішувати всі справи, що стосуються цієї України і її відносин до Тимчасового уряду».

2) В резолюції про **відношення до війни** з'їзд ухвалює: «Підтримувати всіма силами мир — без анексій і контрибуцій на підставі самовизначення націй».

3) Щодо **українізації армії**, з'їзд приділяє дуже багато уваги цій так важливій справі й схвалює таку постанову: а) в тилових частинах усі українські вояки повинні бути негайно виділені в окремі частини; б) в військових частинах на фронті, таке виділення повинно провадитися поволі. Що ж до фльоти, то з'їзд вважає: а) в Балтійській фльоті деякі з кораблів укомплектувати українцями; б) Чорноморську ж фльоту надалі поповнювати виключно українцями. Всіх стрільців і старшин, що вписані до «Першого українського козацького імені Богдана Хмельницького полку» вважати прийнятими до нього.

4) В справі **підняття дисципліни** в лавах війська з'їзд вважає: за свої народні ідеали українські вояки підуть у бій невагаючи, а хто не піде, то до таких зрадників свого народу застосувати найгостріші мірі військового часу. Дезиртирів в українській армії не мусить бути.

5) Що ж до **земельного питання**, то з'їзд вважає: що цю так важливу для всього українського народу справу визначить майбутній український сойм на підставах справедливости та рівності всіх людей, що живуть на Україні.

6) По питанню **загальної освіти** з'їзд вважає: з осени 1917 р. навчання в школах повинно переводитися в українській мові з забезпеченням прав меншостей інших народів. Але цю справу з'їзд залишає до компетенції Української Центральної Ради.

8) На завершення розглянутих справ з'їзд виніс ухвалу про скликання Другого військового з'їзду й доручає здійснити це Тимчасовому Українському Військовому Генеральному Комітетові, що його обрано в такому складі:

С. Петлюра, В. Винниченко, підпор. **М. Міхновський**, полк. **Пилькевич**, полк. **В. Павленко**, полк. **Капкан**, пполк. **Поплавко**, сотник **Селецький**, осаул **Полоз**, поруч. **Арс. Чернявський**, підпор. **Аполон Певний**, хорунжий **В. Потішко**, полковий лікар **Лу-**

ценко, урядов. **Горемика-Крупчинський**, моряк С. Письменний, чотовий **Ровинський**, стрілець С. Граждан.

Після обрання членів Українського Військового Генерального Комітету хтось із делегатів з'їзду подав думку, щоб кожний обраний член до Комітету показався перед з'їздом на підвищенні, де виступали з промовами делегати з'їзду. Після цього обрані змушенні були показатись перед делегатами з'їзду.

Першим, як голова створеного Українського Військового Генерального Комітету на підвищенні показався С. Петлюра. Як тільки він піднявся з лав президії з'їзду, щоб іти до згаданого підвищення, тисячна маса військових делегатів, а між ними й цивільних осіб — гостей з'їзду — встала й зустріли безпереривними вигуками «Слава». Так само супроводили його, коли він повертається назад до президії. Говорив Петлюра дуже мало — лише дякував делегатам за їхню спокійну витривалість на з'їзді, а також і довір'я до його особи.

Ще в день, перед закінченням з'їзду, президія оголосила делегатам з'їзду, щоб вони не розходилися й не роз'їжджалися, бо буде спільне фотографування делегатського з'їзду, а на ранок будуть видруковані й постанови з'їзду, які можна буде одержати й тоді вже з ними їхати до своїх частин.

Фотографування відбулося на Васильківській вулиці в якомусь занедбаному (з огляду на військовий час) паркові. Це місце для фотографування тисячної маси делегатів з'їзду було досить добре — там була велика площа з вигідним підвищенням, де можна було захопити апаратом всіх присутніх.

Від Педагогічного музею, де відбувався з'їзд, до місця фотографування на Васильківській вулиці, потрібно було пройти кілька кварталів, і делегати з'їзду стройовим порядком (як військовики) промарширували по місту. Такий похід тисячної маси військовиків, зробив на прохожих громадян Києва надзвичайне враження, а особливо на свідомих українців. Зате всякі малороси та росіяни, коли побачили організований похід українців військовиків містом, ще більше були подратовані та розгнівані. Того ж таки дня, під вечір, містом ширилася чутка, що «Малоросія хоче отделітися від Росії, а всіх руских вивезут з Малоросії» і т. д. Чого тільки не виписувала російська преса в українському столичному місті Києві, на другий день, після цього фотографування та походу стройовим порядком делегатів по місту.

Не можна обминути мовчанкою одну досить важливу спра-

ву, що й після 37-х років не стратила своєї вартості та яка буде насвітлювати для тих українських «патріотів», які при всяких розмовах і в друкованих українських органах весь час силкуються доказати, що як Українська Центральна Рада, так і Український Військовий Генеральний Комітет виявили мало ініціативи й праці в ту військово-революційну добу, а через те, мовляв, прогаяли золотий час і не здобули своєї улюбленої батьківщини України. Коли до української справи підходили з думками сьогоднішньої доби, то може такі зауваження й така критика була б і на місці, але коли знати бодай один факт, який стався в столиці України після першого військового з'їзду, то всі ті нарікання на Центральну Раду та Український Військовий Комітет виявляється безпідставними.

Як я вже згадував, Совет Військових та Робітничих Депутатів надіслав привітання з'їздові більше з чесності, ніж із співчуття українському рухові чи з якоїсь солідарності з здобутками революції на ту військово-революційну добу взагалі.

В останній день з'їзду підготовлялися резолюції для їх видрукування після закінчення з'їзду вночі, щоб на ранок другого дня можна було їх роздати делегатам, які для того затримались у Києві, — так оголосила президія з'їзду. Так думалось і так плянувалася не лише президія, а й делегати з'їзду. Але, мабуть, нікому не приходило раніше на думку те, що фактично сталося. Совет Робітничих та Військових Депутатів у нашому столичному місті Києві категорично заборонив друкувати постанови Першого українського військового з'їзду. Ось хто був тоді в українській столиці Києві «найвищим паном», з яким не завжди давав собі раду й сам генерал Оберучев, командуючий Київською військовою округою. Це вже тоді були зародки т. зв. «диктатури пролетаріату», під гаслом і плащиком якої пізніше лукава й ненажерлива Москва винищила цілі мільйони невинного українського народу, а найбільше, мабуть, згинуло «за ухил в буржуазном націоналізме». Що ж було робити після такого несподіваного для всіх вчинку, доконаного з боку згаданого совету? Іти на них «війною»? Але на кого ж можна було опертися, якби справді дійшло до якогось збройного виступу — тих кілька тисяч багнетів Першого українського імені Богдана Хмельницького полку було безперечно мало! Між делегатами з'їзду були й такі гарячі та нерозважні, що пішли б і війною, але все ж на таке ризико, на той військовий час, не зважилися. Бо хоч російська революція й уможливила українському на-

родові творити своє життя по своїй уподобі, — як висловився професор Грушевський у своїй промові, відкриваючи військовий з'їзд, але одноразово, в той військово-революційний час було дуже небезпечно зробити якихось промахів, нерозважних кроків у праці, що пізніше могло б стати претекстом для вищих військових чинників тодішньої російської армії про ліквідацію взагалі українського руху в Києві, бо ж тоді була ще війна та й фронт був не так то далеко від самого Києва. І вихід з такого прикргого положення винайшли і то дуже скоро: пан сот. Селецький, дуже енергійна людина, якого вже тоді було обрано на дійсного члена Українського Військового Генерального Комітету, запропонував видрукувати резолюції з'їзду аж у м. Василькові на Київщині, де якийсь його приятель мав власну друкарню. Для безпечности він узяв з собою чотара Ровинського, який теж уже був обраний в члені комітету, та автора цих рядків, як випробуваного й надійного співробітника по скликанню згаданого з'їзду. Поїхали ми до м. Василькова й там дуже скоро видрукували резолюції з'їзду й привезли їх до Києва.

Так, шановні читачі, тяжко починалася українська справа в перші місяці після революції в 1917 році в нашій столиці Києві.

Посвячення прапору відділу СУВ у Байройті
(Німеччина) на Покрову — 14.10.1948 року.

Пам'ятник синьожупанників у Раштаті

Невелике містечко Раштат лежить у Бадені (Німеччина). В першій світовій війні поблизу цього міста був табір полонених, переважно українців, яких тут налічувалося біля 30 тисяч. Странням українських діячів Галичини і Буковини, «Союзу Визволення України» в цьому таборі було організовано і розгорнено національну культурно-освітню працю серед українців, що дала величезні наслідки: з свідомих українців було сформовано повного складу т. зв. Синю дивізію, готову виступати в бій за звільнення від московського окупанта своєї батьківщини — Україну.

Тяжкі умови перебування в німецькому полоні, брак харчів і ліків призвели до того, що коло 600 вояків, підстаршин і старшин померли в цьому таборі і їх було поховано на цвинтарі міста Раштату. В пам'ять померлих товаришів українці збудували на цвинтарі величавий і великої мистецької вартості пам'ятник, на якому зробили напис: «Синам України — їхні земляки». Наслідком воєнних дій у час другої світової війни пам'ятник зазнав пошкоджень від бомб. Після капітуляції Німеччини москалі, члени советської військової місії, що провадила на цьому терені примусову депатріацію на «родину» колишніх громадян з СССР, поховали коло лівого крила цього українського пам'ятника кільканадцять осіб своїх полонених, поклавши на обох крилах самого пам'ятника дві таблиці з іменами похованих, а перед пам'ятником на землі — мармурову плиту з написом: «Жертвам фашистського терору». Одночасно вони наказали в міській управі міста змінити в усіх актах називу «Український пам'ятник» на «Російський пам'ятник», що переможені німці були примушенні під їхнім тиском виконати. Так спрофанували москалі пам'ятник на могилі синів України.

Що Синю дивізію формували в Раштаті, — забулося, а що там на міському цвинтарі є український пам'ятник, і то великої вартости, — ніхто з українців не мав жадного поняття. Але щастливій збіг обставин допоміг: мігр. Остап ГУЦАЛО, перебуваючи в своїх правничих справах у Раштаті, довідався від німців про існування українського пам'ятника, зацікавився ним і сам на власну руку перевів у місцевому архіві дослідження документів та добився в міській управі скасування московських поправок на актах, зняття советських таблиць із пам'ятника та одержав обіцянку про усунення мармурової плити, що її поклали москали. Не маючи власних засобів на naprawу пошкоджень, що їх

мав український пам'ятник, п. мгр. О. Гуцало звернувся до Союзу Українських Ветеранів, як до організації колишніх вояків, щоб він узявся за цю справу. СУВ щиро відгукнувся і негайно створив комісію для відшукання засобів і переведення відбудови пам'ятника. Пана магістра О. Гуцала, що був обізнаний із справою і якого знали міські урядовці Раштату, а також якому було легше провадити цю справу, як комусь новому, було запрошено на голову комісії, а на заступника голови призначено пполк. інж. І. ПЕКАРЧУКА, на скарбника — майора Л. ВАСИЛІВА, на секретаря — поручника КОТОВИЧА. Через те, що СУВ не мав жадних засобів для виконання власним коштом будь-що-будь коштовної як на еміграційні умови в Німеччині, праці, то комісія приготувала відповідну відозву-заклик про похертви засобів на відбудову пам'ятника, розіслала її до братніх вояцьких організацій у всі країни, де вони перебувають, до окремих осіб та до українських установ у Німеччині, а також оголосила в пресі. З окремим проханням виклопотати субвенцію від УНРади комісія звернулася до керманиця її військових справ п. ген. М. Капустянського. Хоч, на превеликий жаль, не всі відгукнулися на відозву (список жертводавців подаємо нижче), все ж було зібрано 787 німецьких марок і 43 пфеніги, за які й відбудовано пам'ятник. Але наслідком того, що міська управа Раштату не усунула мармурової плити, що її поклали москалі перед пам'ятником, освячення пам'ятника ще не відбулося. Тому що голова комісії п. мгр. О. Гуцало перестав цікавитися справою пам'ятника, решта членів комісії звернулася до члена СУВ майора ДЗЯБЕНКА, що мешкає за 30 км від Раштату, з проханням зайнятися справою усунення плити. Разом із о. протоієреєм Т. ЛУГОВЕНКОМ він відвідав бургемайстра м. Раштат, який пообіцяв незабаром усунути плиту. Після усунення плити пам'ятник буде освячено і цим самим справу відбудови закінчено.

СПИСОК ЖЕРТВОДАВЦІВ

на відбудову пам'ятника на могилі українських вояків Синьої дивізії в Раштаті

УНРада через п. ген. М. Капустянського	300	нм
Відділ СУВ в Австралії через Головну Управу	233,76	нм
В. ТРЕТЬЯК (Німеччина)	5	нм
КРАВЧЕНКО „	5	нм

Разом 543,76 нм

Українська Стрілецька Громада в Канаді	10	долярів
Анна ДУБЕНКО через п. Дубенця (США)	26	"
Поручник М. ОПАРЕШКО-АРСЬКИЙ (США)	10	"
Анна ГРИГОРІВА (США)	5	"
Костянтин МІЛОНАДІС, українець-вояк армії США	5	"
Дмитро ВЕЛИЧКО (США)	1	доляр
Дмитро ГАРЯЧИЙ	1	"
Леонтій КВАРТЕРУК	1	"

Разом 59 долярів або 243,67 нм

Разом усього зібрано 787,43 нм

Вельмишановним жертвводавцям комісія СУВ для направи пошкоджень пам'ятника на могилі українських вояків Синьої дивізії в Раштаті висловлює щиру вояцьку подяку.

Звіт про витрати на відбудову пам'ятника буде оголошений після усунення советської мармурової плити та по освяченні українського пам'ятника.

За комісію — пполк. **I. ПЕКАРЧУК**

У десяті роковини організації Союзу Українських Ветеранів схилімо свої голови перед основоположниками й активними членами СУВ, що відійшли від нас на вічний спочинок.

Генерал-полковник М. ОМЕЛЯНОВИЧ-ПАВЛЕНКО,
старший

Генерал-поручник В. ПЕТРІВ

Полковник С. ЧОРНИЙ

Полковник Михайло ПРИХОДЬКО

Майор Михайло ГУСАК

Майор КУКЛОВСЬКИЙ

Сотник Микола ГАБІТ

Сотник Льонгин КОЗАР

Сотник О. ЛІТВІНЕНКО

Поручник Іван СОКІЛ

Поручник Михайло ШЕВЦІВ

Поручник Борис ЛІСЯНСЬКИЙ

Чотовий Василь ПАЛЬЧИНСЬКИЙ

В. Т.

Фрагмент бою

3-ої сотні 3-го Берестейського полку під м. Шумське на Волині на весні 1919 р.

Після закінчення наших визвольних змагань армію Української Народної Республіки було інтерновано в Польщі і Румунії, а Україна потрапила під лапіть большевиків, що панують там і до цього часу. Скрізь так було і сьогодні так є, що після програного бою, а в цьому випадку наших визвольних змагань, почали дошукуватися причин програної боротьби за визволення. На еміграції наші доморослі стратеги і політики легко знайшли ту причину: тогоджі українські уряди і військове командування не зуміли, мовляв, розбудувати українські збройні сили. На цьому коникові вони йдуть і до цього часу, а тому що він добре галопує, то з поля зору випадають інші причини нашої поразки, однією з яких була мала національна свідомість змобілізованого українського вояка. Як ця свідомість виглядала, побачимо на прикладі. Дотепер ми звикли подавати найкращі епізоди з нашої боротьби, а про кепські і не згадували, забуваючи, що на помилках треба вчитися. Поляки, які в той самий час були більш національно свідомі, теж мали подібні неприємні речі, — як, наприклад, перехід двох своїх полків на бік большевиків. Вони цих фактів не приховували, а, навпаки, зробили так, що доки існуватиме самостійна Польща, доти про цей ганебний вчинок будуть знати цілі покоління: поляки викрили нумерацію цих полків назавжди.

Після реорганізації штабу помічника командуючого Північно-Західнім фронтом мене призначили до 3-го Берестейського полку, що стаціонував у Рівному. Після невдалого Оскілкового путчу мою сотню, в якій я був молодшим старшиною повантажили на тягарівки й алярмовим темпом перекинули в район м. Корця на Волині, щоб заткати діру, яку зробила частина, що її стягнув Оскілко до Рівного. Після змінних боїв нашу сотню перекинули в район м. Шумське над річкою Горинь, давши нам завдання не допустити большевиків переправитися через цю річку на західній берег. Коли сотня займала становища в приготованих стрілецьких ровах на березі річки, то міст, що сполучав Шумське з

нашими становищами, вже догоряв. Становища ми зайнняли в повному порядкові і без перешкод з боку ворога. Але не все було в повному порядку з нашим сотенним, який дивним способом зник, залишивши мені в спадщину сотню, що складалася з двох-трьох десятків учнів різних шкіл і пари десятків мобілізованих, а вірніше — з добровольців-вояків колишньої царської армії, які, зголосивши добровільно до війська під час повстання проти гетьмана Скоропадського, тепер вважали, що ім уже час додому, бо своє діло вони, мовляв, зробили, тобто ліквідували гетьманських недобитків. На мое звідомлення до штабу полку про втечу сотенного я дістав під вечір відповідь, що на сотенно-го призначають мене і що я маю аж до наказу з полку боронитися на зайнятих становищах.

Ніч пройшла спокійно, але день заповідався гарячим, бо розвідка донесла, що до м. Шумське надходять большевицькі частини, переважно з китайців. Передбачення мої справдилися, бо вже від самого ранку большевики намагалися форсувати річку, але кожного разу ми їх відбивали. Після полуудня вони вже не наступали, а обстрілювали огнем однієї гармати наші становища і треба признатися, що досить влучно, бо знищили нам один кулепет, яких сотня мала лише два. Правда, це не було великою заслугою большевиків, бо їхня гармата могла спокійно стріляти з протилежного берега, а для артилерійського обсерватора були чудові становища. Як становище гармати, так і обсерватора ми не могли знищити, бо не мали власної артилерії. Дуже приkre почуття на фронті. Ворожий гарматний огонь дошкульно допікав нам, і я просив командира полку про підтримку сотні гарматним огнем. Жадної відповіді на це я не дістав, навіть більше того — не повернувся піший гінець, якого я вислав до полку. Положення сотні ще більше погіршилося після відходу нашого правого сусіда, розташованого перед тим за кілька сот метрів від нас. Тоді я наказав відступити. Відступаючи, ми натрапили на дорозі на нашого, вже мертвого, гінця, що його було забито осколком гарматного стрільна. Коли я нарешті прибув з сотнею до села, де мав бути штаб полку, мене спіткала велика несподіванка: в селі не було не тільки штабу полку, а й жадного вояка...

Від селян я довідався, що військо залишило село біля п'ятьох годин перед тим, — штаб полку опустив село десь о годині 5-ї по полуудню. З наступної розмови з селянами я довідався, що наш полк пішов не на Рівне, яке зайнняли большевики, а спря-

мував свій рух на північ від нього. Не зважаючи на те, що сотня була перемучена і голодна, я наказав дальший марш у тому самому напрямку, в якому пішов полк. По двогодинному марші ми почули спочатку гурkit воза, а за деякий час могли вже розпізнати, що в нашему напрямку іде віз, над яким розвивалася великих розмірів біла плахта. Порівнявшись із нами, віз затримався і з нього скочило кілька вояків полку й почали щось шептатися з моїми вояками. На мое запитання, куди вони йдуть і для чого мають ту білу плахту, вони відповіли, що, згідно з постановою полку, йдуть як делегати до большевиків із пропозицією перейти на їхній бік. Більше від «делегатів» я нічого не довідався і рушив із сотнею далі. Під час маршу до мене підійшло два мої вояки і сказали, що всі старшини нашого полку, на чолі з командиром полку, заарештовані і сидять у школі та що «делегати» намовляли сотню заарештувати також і мене й посадити по приході в село до тієї ж самої школи. На мое запитання, що ж схвалили, вони відповіли, що більшість сотні — проти моого арешту. А сталося це тому, що наймолодші заявили, що вони за жадних обставин не дозволяють заарештувати мене. Розмовляючи, ми ввійшли до села.

Саме почало світати. Не зважаючи на ранню годину, в селі на великій площі панував жвавий рух, мов на якомусь базарі. Те, що я побачив, тяжко описати: військо перетворилося на п'яну банду, що продавала селянам полкове майно, — починаючи від зброї і кінчаючи одягом. Вони так були зайняті торгівлею, що навіть не звернули на нас, новоприбулих, уваги. Не затримуючи сотні, я помарщував на другий кінець села, де й зупинилися. Ті самі козаки, які поінформували мене про настрій і постанову сотні, просили мене, щоб я відразу йшов спати, а вони вартузатимуть і уважатимуть, коли повернеться делегація разом із большевиками. Коли це зауважать, то відразу мене збудять, і ми помарщуємо далі. Якби вся сотня була така, як ці 25—30 юнаків, то я відважився б роззброїти ту банду і звільнити старшин, але, на жаль, старші вояки відразу приєдналися до тієї банди. Не знаю, як довго я спав. Мої вірні хлопці розбудили мене і заявили, що большевиків у селі нема і що делегація повернулася ні з чим. Після цього полк вирішив звільнити старшин, що й було зроблено. Через деякий час мене покликали на нараду до штабу полку. На нараді командир полку заявив, що в нього була делегація від вояків, які сказали йому, що делегація не знайшла большевиків у м. Шумське, бо вони, не переходячи на західній

берег Горині, помаршували далі східнім берегом невідомо в яку напрямку. Після наради полк вирушив у дорогу, і, промаршувавши кілька годин, ми опинилися в розташуванні інших наших частин. По відпочинку було проведено слідство, заарештувано зачинників бунту — на жаль, головні проводирі завчасно втекли — і всипали кожному по 25 шомполів, а полк перейменували на 3-й Берестейський. Він добре воював аж до Любарської катастрофи.

Закінчуючи ці спомини, запитаю Вас, дорогі читачі, хто поносить вину за ці події в полку. Гадаю, що дасте таку саму відповідь, як і я: брак національної свідомості і вплив «спільногого котелка».

.....

Пполк. Ів. ПЕКАРЧУК

Сумний епізод із наших визвольних змагань

Напад на штаб Південно-східньої групи на станції Бирзула

Подія, про яку хочу писати, відбулася десь у кінці лютого або в початку березня 1919 року на ст. Бирзула, де в двох ешафтонах містився штаб Південно-східньої групи, напрямок дій якої був наступний: один — по лінії Вапнярка—Христинівка, а другий — Голта—Єлисаветград. В першому напрямку діяв Запорізький корпус, добре зорганізований, досвідчений у боях, і тому цей напрямок великих турбот штабові не завдавав. Гірше справа стояла в напрямку на Єлисаветград, де фронт тримали різні частини, що між собою не були міцно пов'язані. Крім того, кожна частина мала там свого отамана, а отаман — свою власну думку. Тому з цього напрямку постійно надходили вимоги: «Дайте допомогу, бо не втримаємося!». Отож і цього разу прийшла така вимога із ст. Помішної, і допомогу треба було дати. Воно не штука послати допомогу, а штука де її, ту допомогу, взяти, коли нема резервів. Щоправда, в околицях було кілька полків та куренів, — таких, як, наприклад, курінь із голосною назвою отамана Гаркуші, що складався з вісімох осіб, а отамана дев'ятого.

Всі вони перебували в стані формування і жадної бойової вартості покищо собою не являли. В найкращому стані був Слобідський кінний полк під командою отамана Кіршула, що стояв коло ст. Слобідка, в куті трьох розташованих тут сіл — Тимків, Валядинка та Слободзея, з мешканців яких і рекрутувалися вояки до полку. За даними Кіршула, полк мав 150 чоловік.

У штабі було вирішено відслати цей полк на станцію Помішну, про що передано телеграфом відповідного наказа на ст. Слобідку. Здавалося б, усе — в найкращому порядку. Полк мав би на другий день повантажитися у вагони ешальону і того ж таки дня прибути на місце. Але не так воно вийшло, як сподівалося.

Ранком, коли полк мав би вантажитися і коли штаб іще спав, під вікнами нашого ешальону розпочалася стрілянина і почулися з російською лайкою вигуки: «Вихаді!..» Почувши російське «вихаді!..», я відразу зрозумів, що це московські большевики. Але роздумувати не було часу. Я натягнув чоботи на босу ногу, одягнув поверх білизни чумарку, скопив свій маленький австрійський карабін та патронташ (пістоль був у кишені чумарки) і, схилившись, рушив до виходу з вагона. Очевидно, я все зробив дуже швидко, бо коли вийшов із переділу вагона, то на коридорі не було нікого. На щастя, проти виходу з нашого вагона не було ні одного напасника, і це дало мені можливість тихо відчинити двері та зробити кілька пострілів уздовж лівої частини поїзду. Мої постріли були «дуже влучні» — не забили ні одного напасника, які, проте, почувши під своїм носом свист куль, почали тікати. Використовуючи це, з вагонів почали вискакувати озброєні штабовики та стріляти по напасниках, що потроху втікали, але не далеко — до ремонтного депо, звідки відкрили вогонь, через що довелося залягати, що на ранньому морозі не робило приемності людині в чоботях на босу ногу і в чумарці поверх білизни. Біля мене зібралося коло 30 штабовиків — сила, як на тодішні умови, не абияка — і ми повели наступ на ремонтне депо й вибили з нього напасників у поле. Так би мовити, очистили свій напрямок від ворога.

У другому штабовому ешальоні відсіч напасникам організував св. пам'яти ген. Змієнко, тоді заступник отамана Південно-східної групи, і вибив ворога з приміщення станції, а також і з містечка. Йому навіть удалося захопити полонених, від яких довідалися, що напасником був Слобідський кінний полк, який вирішив, що нема чого ходити на якийсь там фронт, а краще,

щоб не було кому давати накази, розгромити штаб Південно-східньої групи і сидіти дома.

У цій сумній події проявила себе ще й третя група — отаман Південно-східньої групи Янів, колишній, як твердили злі язики, австрійський фендріх (прапорщик), та штабовий охоронний курінь на чолі з отаманом Черником, також вояк, невідомо якої ранги з австрійської армії. З кого складався той курінь, сказати не можу. Курінного отамана Черника знов тільки тому, що він любив рядитися в черкески. Отож, коли ми билися з напасниками, то згадали, що маємо ще охоронний курінь і тому послали зв'язкових до отамана Яніва, щоб він нас трохи підсилив своєю частиною. Зв'язковий приніс мені таку відповідь: «Тримайтеся своїми силами, а я з охоронним курінем обійду ворога з запілля, і ми його цілком знищемо».

Ворога ми вибили вже повністю з Бирзули, і він відійшов геть, а удару з запілля все нема та й нема... Десь коло полуоднія ми повернулися до своєї нормальної штабової праці, залишивши на окраях патрулі. Тому що отамана Яніва не було все ще з курінем, вирішили послати на розшуки. Під вечір повернулися кінні розшукувачі й доповіли, що пана отамана наздогнали кілометрів за 20 від Бирзули, — він рухався в напрямку на Рибницю, до Дністра — і повідомили його, що напад ворога відбито. Пан отаман «переможно» повернувся з охоронним курінем на Бирзулу, але вже аж наступного дня. Та й не диво, бо обхід був дуже глибокий.

Після невдалого нападу Кіршул цілковито виявив себе як большевицький ватажок, і через кілька місяців його повністю розгромлено в його гнізді — селі Тимкові.

Національні революції — після вибуху атомових бомб над СССР!

(Відгук на статтю «Атомова бомба чи національні революції?», що йї надруковано в органі військово-політичної думки — часописі УНГ «Наступ»)

Стаття п. О. Гриценка «Атомова бомба чи національні революції?» («Наступ», ч. 2, січень 1955 р.) — типова і тому схожа до інших думок, висловлених на еміграції в цьому питанні. Всі вони, — як сахарина: солодкі, ніби приемні, наче також нешкідливі, а користи... ніякої. Правда, останнє мабуть не цілком вірне: користь дехто має — продавці сахарини насамперед. Цю сахаринного смаку «правду» про можливості революції в СССР висловлюють найрізноманітніше. В одних «революціонерів» — це 40 тисяч (кілька років тому — 400 тисяч: в повісті одного нашого письменника гайдук, який умів рахувати тільки до ста, хвалився, що за гоління своєї бороди він платить сто червінців) вояків «воюючого краю», в інших також «революціонерів», — «кадри з-під ВКПб», що, як і ті вояки, негайно вибирають Україну тільки но їхні репрезентанти чи апологети одержать на чужині відповідні, даремно, мовляв, витрачувані на виготовлення атомової зброї, засоби та ключові позиції.

Хоч вище згадана стаття самою спробою чисто військово-фахового підходу до розгляду спірного питання не має, зрозуміла річ, нічого спільногого з демагогічно-спрощувальним тлумаченням застосування у війні атомової зброї і підданням анатемі намагання висловити протилежну думку, інші погляди, які часто розцінюють мало не як зраду національних інтересів, усе ж вона, як уже сказано, має спільну хибну рису з подібними, висловленими в цьому питанні думками. Цю хибну наставу, помилковість, можна зауважити вже в самому заголовку статті: вживання сполучника «чи» («Атомова бомба чи національні революції?») означає протиставлення і взаємовиключення зовнішньої сили (атомова бомба), що спрямована проти тоталітарного комунізму і застосування якої може сприяти й облегчити вибух революції в СССР, унутрішнім (в СССР) протикомуністичним силам (національні революції)

Думка статті проста і своїми привабливими висновками викликає враження єдиноспасенного рецепту: Захід, готуючися до оборони супроти нападу з боку большевицької Росії, основний наголос робить на атомову зброю, яка нищитиме, мовляв, насамперед населення, що ненавидить комуністичний режим і яке являє собою «потенціальні приятелі і союзників Заходу», занедбуючи при цьому «підтримку та допомогу воєнним матеріалом усім тим національно-визвольним рухам, що діють сьогодні за залізною заслоною». «Цей рух спротиву і є резервуар необмежених сил, що завтра можуть стати рушійною силою революції в усьому СССР та сателітних державах. Ці революції поневолених народів, — пише далі автор, — і будуть тією силою, яка завтра зможе замінити атомову бомбу.» Це врятує світ від атомового знищення, катастрофи.

Все зрозуміло, ясно, красиво і щиро. Але чи можна це реалізувати і як обміняти отого прислівникового великого журавля в небі на маленьку, але реальну синицю в руках, — не сказано та й не може бути сказане.

Насамперед, на мою думку, слід мати на увазі різницю в поняттях «спротив», «революція» та не згадане, самозрозуміле «успішне завершення революції». Про існування стихійного спротиву, а також революційних протикомуністичних настроїв в СССР нема ніякого сумніву. Але проти того, чи може спалахнути добре підготована, отже з виглядами на успіх, революція, а не заворушення, що може призвести до ще більшого обезкровлення народу, ніж вибух атомових бомб, говорить уся історія дотеперішньої боротьби поневолених російським большевизмом народів. Досвід показав, що за саму нелояльність супроти комуністичної Москви большевики застосували нищення цілих народів чи висилення інших з їхніх споконвічних земель — Чечено-Інгушія, Калмикія, татари Криму, німці Поволжя. А на випадок вибуху національної революції вони не завагаються також застосувати атомову зброю для її придушення. Ще в роки, коли большевики тільки зміцнювали свою владу, Троцький сказав, що коли б їх вимусили покинути кермо, то вони, виходячи, грюкнуть дверима так, що задрежить увесь світ. Тепер на чолі комуністів стоять не стільки автори красивих слів, скільки творці кривавих жахливих дій. Підтвердження цьому можна знайти також в останніх подіях в СССР, зокрема в усуненні Маленкова. Як відомо, 7. 3. орган КП СС «Правда» різко заатакувала в своїй передовиці «м'ягкотілість» Маленкова, який висловлював погляд, що

наступна війна принесе знищення всьому світові. «Правда» передконана що наступна війна закінчиться знищеннем тільки капіталістичного світу. Повторюючи і розширюючи цю думку, генеральний секретар КП Франції Торез висловив у своїй пресі перевонання про потребу застосування в наступній війні атомових бомб, звичайно, спрямованих проти Західу. Коли ж тоді можна очікувати на вибух національних революцій в СССР, після скинення советських атомових бомб і знищення вільного світу??!

Це поперше. А, подруге, як відомо, взагалі існують підстави для перевонання, що в СССР революція неможлива: нарід, що мусів би її здійснити, перебуває в умовах такого терору, коли нешадно й масово карають не тільки за саму спробу спротиву, а й за підозріння наявності невдоволення владою*).

Ті ж керівні групи, що мають деякі засоби для боротьби і, може бути, бажання, не можуть розпочати її, боячися, що вона

*) Колишній еспанський комуніст Енріка Кастро Дельгадо помістив 1950 року в французькому часописі «Le Monde» серію статей («Таємне життя Комінтерну») про свою попередню діяльність та свої спостереження. Для всіх тих, хто не знайомий з умовами підготовки революції в СССР з власного досвіду, наводимо про це уривок і ілюстрацію із спогаду Е. Кастро (січень 1941 р.):

«Я бачив Москву, коли німці ледве не війшли до столиці. Я бачив її добре. Страх перед німцями позбавив чиновників будь-якого сорому; страх смерті показав нам в оголеному виді життя цього замкненого в логва народу. Москва в ці дні була містом, що дрижало від страху, який викинув на поверхню цілий світ кепсько зодягнених людей, що мали зголоднілі обличчя і вираз давно прихованої ненависті в своїх очах. Але це тривало недовго. Люди в одязі кольору хакі повернули місту його попередній вигляд. Вони підходили до кількох осіб, що розмовляли, і запитували:

— Про що ви говорили, громадяни?

Мовчанка.

— Про що ви розмовляли?

— Про війну, товаришу.

— Що ви говорили?

Мовчанка.

— Що ви говорили? Ну, швидко!

— Що становище тяжке, товаришу.

— Хто це сказав?

Мовчанка.

— Хто?

— Я, товаришу.

Різкий звук постріла. Групу розігнано. Залишився тільки розплаканий на вулиці чоловік, посеред калюжі крові...»

закінчилася б знищеннем їх із боку або їхніх дотеперішніх на-
казовців або, на випадок, успіху, в другій фазі революції — з
боку народу чи «закордонних інтервентів». Не говоримо вже про
те, що для успішного завершення революції, крім ґрунтової під-
готови до неї, потрібна ще «підтримка та допомога воєнним ма-
теріялом», на що слушно наполягає також автор статті «Атомові
бомби чи національні революції?», та допомога людьми з-за кор-
дону. А це, як показала сумна дійсність, відбувається за уча-
сти спритних і всюди сущих Крутів та Хорунжих-Мюлерів
різних національностей, але одного призначення. І якби в **совет-
ських умовах** до теперішніх проповідників революції хтось звер-
нувся з закликом розпочинати її там, то вони десятою вулицею
обминали б такого агітатора. Й обминали б не тому, що не хотіли б бути в майбутньому «націоналістами-революціонерами»,
«революційними демократами» чи «національними революціоне-
рами», а тому, що вони остерігалися б — і не без підстав — про-
вокації.

Дотеперішнє незадоволення підсоветських народів комуністич-
ною системою, спротив їй знаходило свій вияв й оформлення
після нищівних ударів чи, говорячи теперішньою термінологією,
застосування «атомової бомби» ззовні. Як у час советського на-
паду на Фінляндію червоноармійці не могли реалізувати своїх
симпатій до геройчних ворогів комуністичної влади — фінів, так
і в перший період німецько-советської війни мільйонові маси со-
ветської армії за всього свого небажання воювати за Сталіна та
його систему не змогли б потрапити в оточення й здатися до по-
лону, якби німці не мали боєздатних дивізій. Революційно-віз-
вольна боротьба Української Повстанчої Армії по закінченні
другої світової війни проти советів великою мірою зумовлена та-
кож створенням та оформленням її в **несоветських умовах**. Пов-
стання українських в'язнів на Воркуті й німецьких робітників
у східному Берліні — наслідок прояву «паніки й розгублено-
сти» після смерті Сталіна та близькості, в другому випадку,
вільного світу й порівняно недавно затягненого мотузка на шиї
полонених, — в обох випадках.

Народи СССР, як і вільний світ, зацікавлені не в геройчному
спротиві й розрізнених повстаннях, які в умовах тоталітарно-
терористичного апарату приречені на поразку, а **переможному**
завершенні революції, що можливе лише після нанесення ни-
щівного удара (в другій половині XX сторіччя це можливе тіль-
ки за вжиття атомової зброї) військовій силі комуністичної сис-

теми, її потенціялу, перебиття хребта, а тим самим паралізування дії тих, що з наганами чи кулеметами, тепер зарядженими вже мабуть атомовими кулями і спрямованими в потилицю протикомуністично настроєних народів, посилатимуть їх на підбиття світу. Можливо, ця думка потребує деяких уточнень, доповнень, але не заперечення. Сахаринно-солодке бо й популярне серед еміграції говорення про ставку на революції в ССР — нереальне і, не зважаючи на добрі наміри, може завдати великої шкоди вільному протикомуністичному світові, якщо він замість усеозброєння піде шляхом підпалювання моря чи очікування біля нього погоди. Ця зрозуміла істина знайшла нещодавно своє підтвердження в схваленні в Західній Німеччині закону про створення 12-х дивізій, як згідно навіть із переконанням супротивників озброєння, повинні бути споряджені не гірше американських частин, що, як відомо, мають батерії атомової артилерії. І це в Німеччині, зализна заслона над східньою частиною якої опущена ще не цілком щільно.

Визволенню поневолених комунізмом народів вільний світ може комбіновано сприяти кількома способами: скинення зброї над концентраційними тaborами ССР, про що вже давно висловлювався відомий генерал танкового війська Фуллер, скинення могутніх десантних частин, складених із вояків-вихідців з-підсоветської території, проведення широко закроеної агітації т. п. Поряд з іншими діями це може привести до вибуху революції й переможного її завершення.

Знаючи, що еміграційні прихильники здійснення революції в ССР, не маючи аргументів для підтвердження своїх думок, можуть спекулятивно грati на «чуйних почуваннях» — патріотизмі та говорити, що їхні супротивники готують знищення українському народові за допомогою атомових бомб, роблячи висновок із сказаного, твердимо, що ми не за скинення атомових бомб над Україною, де нема значних військових об'єктів, а за визволення Батьківщини з-під комунізму реальними засобами.

Ст. ОЛИНЕЦЬ,
поручник

До питання відносин дивізія «Галичина» - УПА

Хто слідкує за публікаціями, присвяченими дивізії «Галичина», може зауважити багато статей, автори яких, не маючи навіть найменшого поняття про справи основного військового значення, керуючися вузькокартійними інтересами, завдали значної шкоди цій українській військовій формaciї. Дивізія «Галичина», яка битвою під Бродами записала українську участь у другій світовій війні проти СССР, ще довго буде темою для різних дискусій, які, проте, не зуміють затерти тієї вартості, яку вона — едина з українських формаций — мала.

Деякі автори вже протягом довшого часу своїми дописами тенденційно намагалися притемнити легенду дивізії «Галичина», здобуту й записану кров'ю. Послуговуючися різними методами, деякто почав, після 1950 р., зрівнювати цю формaciю з УПА, боротьбу якої, зрозуміло, не можна знецінювати. Таким способом ті автори ще до сьогодні намагаються з регулярної української військової формaciї зробити додаток до української партизанки, що насправді не відповідає історичній дійсності. Для дивізії «Галичина» не є жадною честю зрівнювання її з партизанкою. Не будемо брати до уваги деяких статей із збірника «Броди», між якими на цю тему дуже широко розписується о. д-р І. Гриньох, якого, до речі, ніщо не в'язало з дивізією. Не братимемо до уваги і тих статей, друкованих на сторінках органа Братства колишніх Вояків 1-ої УД УНА в часописі «Вісті», які роблять ведмежу прислугу цій організації, але присвятимо трохи уваги статті проф. Л. Шанковського «УПА й дивізія», що її з незрозумілих причин «Вісті» (ч. 7—8 за липень—серпень 1954 р.) передрукували з «Америки» і яка своїм змістом перейшла межі пристойності. Але заки приступити до обговорення основних, порушених у згаданій статті, питань, коротко з'ясуємо різниці, що були між дивізією «Галичина» й УПА.

Дивізію «Галичина» було продумано й організовувано як відновлення, на випадок розвалу Німеччини й ослаблення СССР, української збройної сили. Під цим оглядом ініціатори творення згаданої дивізії керувалися здоровим розумом, бо не всі ж мали

йти в ліс! А треба мати на увазі ту істину, що історія не знає ані одного випадку, щоб сама партизанка здобула незалежність якісь країні. Югославії не можна брати до уваги, бо німецька армія, яка в той час опинилася під тиском переважаючих сил советської армії, була змущена до відступу з Балкан. Крім того, в здобутті самостійності Тітові дуже багато допомогли й самі альянти, зокрема Англія. Грецькі комуністичні партизани також праґнули до захоплення влади в Греції, однаке, не зважаючи на їхню силу, проти була Англія, чому їм і не вдалося опанувати положення і здобути владу. Таких прикладів історія дає дуже багато. Дивізія «Галичина», як регулярна військова формaciя, відрізнялася від УПА такими основними прикметами: старшинським складом, організованістю, дисципліною, вишколом, різноманітним бойовим спорядженням і озброєнням. До диспозиції дивізії стояло нормальне постачання різних боєприпасів, амуніції, прохарчування і ліків. Дивізія була забезпечена санітарною опікою й усім іншим, що тільки потрібне воякові в боротьбі з ворогом. Дивізія «Галичина» творила одне ціле під одним стратегічним і тактичним командуванням. Політичні погляди вояків дивізії нікого не турбували — їх єднала одна ціль: боротьба з большевизмом, який не знає пощади.

Приглянъмося тепер, чи непов'язані між собою групки УПА (а треба підкреслити, що було дві УПА, які себе поборювали, так як тепер на еміграції є не менше три їхніх представництва) відповідали тим основним прикметам, що їх мала дивізія. Без найменшої злостиности її упереджено до учасників УПА, лише в ім'я справедливості доводиться відповісти на це негативно. УПА не мала єдиного командування, бо сам факт існування двох українських партизанок (не береться тут до уваги їхніх назв), що себе поборювали, виключав його. Далі, як відомо, групки УПА були розгорашені по великих просторах; користувалися примітивними засобами зв'язку (про радіозв'язок не було й мови), не були в стані провадити широких бойових операцій, до яких усебічно приготована дивізія. І, врешті, щоб УПА собою не являла, — це була нерегулярна партизанка для деяких парамілітарних дій, чому її ніколи й не можна зрівнювати з регулярною армійською силою. Про організацію, дисципліну, вишкіл й інше в УПА не доводиться навіть говорити.

На підставі спогадів вояків-учасників УПА, писаних дуже часто в романтичному забарвленні, без особливого військового

знання, можна зауважити, що український партизанський рух значно відставав від советського чи від польської АК^{*}). Ці різниці наявні в організаційній побудові, тактиці боротьби та в іншому: найважливіше, що советський партизанський рух, як і АК, були керовані в стратегічному розумінні власними державними і військовими центрами; підпільні рухи і партизанка СССР та Польщі ніколи не були зрівнювані й уподібнювались з регулярними частинами своїх армій, для яких вона була тільки допоміжною силою. Лише в нас сьогодні нема правильного розуміння тих різниць і нерозважно переводиться уподібнювання одних з іншими.

В світлі з'ясованих основних різниць між дивізією «Галичина» й УПА смішними виглядають твердження деяких авторів, які пишуть, що «дивізійники тужили за УПА». Це не тільки не відповідає дійсності, а, щобільше, суперечить здоровому глазду. Те, що в грудях дивізійників бились патріотичні українські серця, не було достатнім, щоб покидати міцно здисципліновані лави товаришів зброї та йти в ліс шукати романтики. Дивізія була підготована до модерної фронтової боротьби, а також і до поборювання партизанів, тоді як УПА ані однієї ані другої підготові не мала. Про вишкіл УПА в лісах не варто говорити, бо це напевно була пародія на вишкіл. При всьому цьому на особливу увагу заслуговує те, що окремі групки УПА, згайдно українського підпільно-повстанчого руху в час другої світової війни поборювали себе взаємно, що їх в основі послаблювало й знецінювало. Про гучно згадувані по різних виданнях певних середовищ бої нема чого багато говорити, бо то були звичайні, без особливого значення, сутички. Хто слідкував за «Документами боротьби УПА» (журнал «До зброй»), міг наочно переконатися, що УПА здайсювала тільки малі наскоки, яких у військовій термінології ніколи не характеризують боями. А автори вихвалювання УПА дійшли в цьому відношенні до абсурду. Так трапився у «Історії українського війська» І. Тиктора, рік видання 1953, присвячено боротьбі УПА й ані словечком не згадано про важливіші операції наших армій із часу Визвольних змагань. В цій історії проф. Л. Шанковський, між іншим, начислив аж до 1 500 боїв, які звела УПА. Навіть німецькі збройні сили, що мали кілька мільйонів вояків і воювали на багатьох фронтах, не мають записаних

^{*}) АК — скорочена назва «Армії Крайової», як називалася польська партизанщина.

стільки боїв з другої світової війни, скільки проф. Л. Шанковський і деякі інші автори приписали УПА. Таке наслідування історії і боротьби УПА тільки компромітує її в очах військових сил Заходу, бо ніхто про такі бої не повірить, а українці виставлять себе цим на сміх.

Отже приходимо до висновку: дивізія була зорганізована як регулярна військова формaciя, як одне цiле, пiд одним командуванням, з модерним озброєнням i спорядженням. Вона була вишколена до рiзних родiв боротьби. Всi цi елементи дають їй повне право називатися вiйськовою формaciєю.

УПА своєю органiзацiйною побудовою, дисциплiною, вишколом, озброєнням, та, що найважливiше, не маючи єдиного командування, поборюючи при цьому себе взаємно, навiть мiнiмально не дорiвнювала дивiзiї, бо була тiльки парамiлiтарною органiзацiєю, а не вiйськовою, — в повному розумiеннi цього слова. УПА могла вiдогравати певну роль як допомiжний парамiлiтарний вiйськовий чинник, — вона ж бо не була всебiчно вiйськово вишколена. Думати iнакше вiльно, але недопустимо зriвнювати дивiзiю «Галичина» з УПА. Про це вже час голосно сказати, щоб привернути українську вiйськову думку на правильний шлях. УПА не має пiдстав i причин вважати з приводу переведеного порiвнання, що тут виступаюти против неї.

А тепер децьо про справжню наставу дивiзiї «Галичина» до УПА. На цю тему писалося вже багато. Але не все написане вiдповiдає правдi. В основному дивiзiйники, що були частиною українського народу, не мали, розумiється, пiдстав вороже вiдноситися до УПА, тому мiж вояками дивiзiї «Галичина» й вояками УПА могли бути навiть особистi приятельськi стосунки, але це ще не дає пiдстав до твердження, що дивiзiя була готова перейти на бiк УПА. Дивiзiя «Галичина» в битвi пiд Бродами мала коло 14 000 воякiв (старшин, пiдстаршин i стрiльцiв). Нiхто не повiрить, що цi 14 тисяч були пов'язанi з УПА (однiєю чи другою) або були пiдпорядкованi наказам будь-якого українського пiдпiлля. Дивiзiя мала в своiх лавах багато учасникiв наших Визвольних змагань 1917—1920 pp., якi чomусь обрали дивiзiю, а не УПА. Було там також багато молодi, яка також добровiльно зголосилася до дивiзiї, а не до лiсу. Було коло 40% надднiпрянцiв, що на УПА дивилися як на щось неповажне. Український командний склад, що був при штабi дивiзiї, зокрема сл. п. майор Д. Палiїв, майор д-р Л. Макарушка й iншi, якi ще живуть, абсо-

лютно не були, як нам відомо, прихильниками розсвареної УПА. На особливу увагу заслуговує й те, що покійний підполковник Паліенко, якого вважали за одного з найкращих українських старшин дивізії, командир 4-го дивізіону важкої артилерії під Бродами, також належав до рішучих супротивників УПА. Таких у дивізії була переважаюча більшість, чому загальний настрій дивізії й був проти УПА. Коли мовиться про зв'язкових дивізійників з УПА, то їх було дуже мало, і вони не мали впливу в справах зasadничої ваги, зокрема щодо рішення, по якій стороні мала б стати дивізія. Саме через те спогади різних авторів, що сьогодні вихваляються своїми зв'язками з УПА та які нібито мали місію перетягти дивізію в ліс, наївні, бо необґрунтовані ні тією дійсністю, ані тими умовами, з якими була пов'язана ця формація. Треба мати ще на увазі, що на чолі кожного батальйону стояв німецький старшина, який мав у сотнях свою розвідку, — він своєчасно був інформований про все, що він повинен знати. Крім того, дослівно по всіх частинах дивізії були підстаршини-німці, що являли собою очі, вуха і язык німецьких командирів. Отже говорити за таких обставин про перехід дивізії «Галичина» під командування УПА, — неповажно, щоб не сказати більше. Навіть якщо б дивізія відважилася на такий ризикований вчинок, то за короткий час було б по її існуванню, і це потягло б за собою далекийducі наслідки, чого не враховують ентузіясти УПА, які, до речі, з українською партизанкою мають справу тільки в пропагандивній, а не в бойовій площині. Сьогодні ми знаємо склад командування однієї і другої УПА, отже можемо запитати, чи вони були здібні попровадити таку дивізію, як «Галичина»? Відверто, без жадного «але», доводиться ствердити негативно. Чому ж упроваджують в блуд українську громадськість на еміграції? Кому й яка з цього користь? Робиться це для розкладення української думки та для поширення розбрату в українському комбатантському житті. Відомо ж бо, що більшість комбатантських організацій, що існують на еміграції, не визнають УПА за військову формацію, а про будь-яке підпорядкування себе партизанці не доводиться навіть говорити. Хоч людина з здоровим глузdom ніколи не повірить, що партизанка здібна керувати регулярною армійською частиною, все ж на сторінках української преси появляються такі нісенітниці, ба, навіть більше: деяки середовища в демагогічній формі схвалюють їх, а українські вояки на це не реагують. Чи це підносить повагу і престиж українців перед чинниками Заходу? Такими неповаж-

ними дописами ми тільки зміцнюємо переконання, що українці— примітиви, які не розуміють основних речей, та, що найгірше, своїми твердженнями ми викликаємо недовір'я до себе. Ми хочемо мати власну збройну силу. Хто ж повірить у стійкість такої сили, коли вже тепер її зрівнюють із партизанчиною та роблять неправдиву рекламу дивізії «Галичина», яка ніби мала перейти на бік УПА. Хто гадає, що Захід не розуміє, що таке УПА, той дуже помилляється.

Перейдемо тепер до статті проф. Г. Шанковського «УПА й дивізія», вже заголовок якої говорить сам за себе. Очевидно, для проф. Л. Шанковського дивізія «Галичина» ніколи не заслуговувала, щоб її поставити на перше місце, бо в ній служили, мовляв, «коляборанти Німеччини». Щойно недавно проф. Л. Шанковський зрозумів, що в дивізії були українські патріоти. Своєю тенденційністю і неправильним у засаді підходом до справи заснування й існування дивізії «Галичина» згадана стаття перейшла межі терпимості, тому вона, з уваги на передрукування її в органі Братства кол. дивізійників «Вісти», де, між іншим, її схвалено до друку без згоди всіх членів редакційної колегії, може довести до зайвих напружень, що тільки послаблять Братство: історичної правдивости в написаному там нема з початку до самого кінця.

Говорячи про наставу ОУН і ОУНр до концепції творення дивізії «Галичина», слід мати на увазі, що вони були проти дивізійної концепції і проти дивізії «Галичина». Документи, на які звик покликуватися проф. Л. Ш., не можуть служити за доказовий матеріал у цій справі. Треба пам'ятати, що ОУН зasadничо стояла на тому, щоб німці насамперед зреагували будь-яких прав до України та щоб з українцями говорили як із рівним партнером. Отже вже сама ця поставка не дозволяла, щоб ОУН підтримував набір. Подібну наставу мала й ОУНр. Незаперечний факт, що з перших днів набору до дивізії розпочався посиленій відхід молоді в ліс. До дивізії зголошувалися прихильники військової справи, ветерани визвольних змагань, а також молодь, що перебувала поза впливами ОУН чи ОУНр, яка (ОУНр) з самого початку розпочала кампанію на розбиття наборової акції і щойно коли цього не вдалося зробити вислава до дивізії довірені особи, щоб розклести цю формaciю зсередини. Однаке, в дивізії прихильників ОУНр була мінімальна кількість. Основний кадр старшинського корпусу творили старшини УНР, які не були прихильними до УПА. Отже, проф. Л. Шанковський свідомо говорить неправ-

ду, коли твердить, що ОУНр не була наставлена супроти дивізії. До чого тут також різні накази Р. Чупринки, на які він покликується?! Про їхнє існування дивізійники не знали, а якщо навіть такі накази й були, то вони могли обов'язувати тільки автора і членів ОУНр, а не більшість вояків дивізії.

Над боротьбою УПА, про яку проф. Л. Шанковський уже звик писати, ніколи не маючи нічого спільногого з партизанкою, не будемо широко зупинятися, обмежуючися тільки до такого ствердження: УПА ніколи не провадила ніяких боїв із советською армією, про що вже, зрештою, багато разів писали самі вояки УПА. Адже відомо, що УПА не брала до полону советських солдат і не нищила їх. Якщо мовиться про бої з советською партизанчиною, зокрема про очищування лісів від советських партизанів, то такого УПА ніколи не переводила, бо, поперше, не диспонувала достатніми силами, а, подруге, не мала відповідного озброєння. Із советськими партизанами УПА мали сутички тільки тоді, коли вони на неї нападали. За приклад може служити Чорний ліс, в якому советські партизани знищили багато вояків УПА. Акцію прочищування лісів, яка належить до важких військових операцій, можна переводити більшими з'єднаннями, від батальйону починаючи, а не малими групками, якими оперувала УПА.

Проф. Л. Шанковського болить голова, що про заснування дивізії «Галичина» Гітлер мав нібіто довідатися щойно 23. березня 1945 р., себто через кілька місяців після битви під Бродами. Автор покликується при цьому на спогади Фішера, особистого стенографа Гітлера. Чи Гітлер знов про існування української дивізії, чи ні, для нас неважливо, хоч треба сумніватися з природу правдивости вищезгаданого твердження Фішера. Адже відомо, що німецька преса писала про заснування дивізії негайно після оголошення декрету про це. Далі: на списку формаций СС дивізія «Галичина» була на 14-му місці, з усіх тридцятьох. Про існування дивізії «Галичина» знов Гімлер, що перевів інспекцію її в Нойгамері, перед вимаршем під Броди. Про цю формaciю мусіли також знати різні міністерства «Третього Райху», бо організація дивізії, вишкіл її, озброєння, прохарчування, умундирування і т. д. відбувалися й здійснювалися тільки через міністерство оборони, яке, самозрозуміло, співпрацювало з іншими міністерствами. Про існування української дивізії знали буквально всі органи внутрішньої безпеки, тому слід сумніватися щодо твердження Фішера. Зрештою, ця справа не суттєва. Ди-

візію німці організували нерадо. До організації чужонаціональних формаций, в тому числі й дивізії «Галичина», примусила «не кар'єра доктора Вехтера», а ситуація на східному фронті: 1942 р. дійшло до заломання німецької армії під Москвою і Сталінградом, де німці зазнали дуже великих втрат, що советська армія й використала, скоординовано розпочавши з советською партизанчиною наступ на широкому фронті. 1943 року альянти розпочали посилене бомбардування Німеччини, провадячи одночасно наступ в Африці, Італії і Греції. Тяжке стратегічне становище примусило німців піти на поступки українцям, і вони дали згоду на створення української дивізії «Галичина», намагаючися використати українську людську силу для своїх цілей. Українські чинники до справи організації дивізії підходили з чистим серцем, гадаючи, що через якийсь час німці підуть також і на політичні поступки. Оце з таких причин, а не з тих, про які згадує проф. Л. Шанковський, було створено дивізію «Галичина».

Німці ще до того докладали чимало зусиль, щоб розладувати ліс від партизанки і тому, організовуючи дивізію, вірили, що багато українських повстанців зголосяться до цієї формациї, де колишній партизан не буде загрозою для німецького вояка і для німецької адміністрації, тоді як у лісі деякою мірою він являв собою таку загрозу. Отже виключно з практичних міркувань німці не перешкоджали приймати до дивізії українських партизанів. Однак із лісу до дивізії зголосувалися мало.

А тепер до справи перекинення перших частин дивізії до Німеччини, Чехії і Франції, що його здійснено не зі страху перед дезертирством вояків у ліс — на початку до дивізії всі зголосувалися добровільно, отже згlossenі могли вибрати і ліс — а тільки тому, що в тих країнах були зарганізовані вишкільні осередки, в яких мусіли перейти вишкіл і наші старшини і підстаршини. Своїм твердженням, що німці боялися, щоб іще невишколені вояки дивізії не повтікали до лісу, проф. Л. Шанковський тільки виставляє себе на сміх. Це в основі підриває будь-яке довір'я до інших його коментарів. Він повинен знати, що дезертирство з самого початку в дивізії було буденним явищем. Причин для цього було кілька. Переважна більшість вояків дезертирували з чисто особистих причин, не маючи сили психічно перенести того морального тиску, що панув у дивізії. До цього дуже часто дозводили також родинні відносини: як відомо, німці обіцяли забезпечити родини дивізійників нарівні з німецькими,

але обіцянки не дотримано, чому дуже часто було так, що родина дивізійника перебувала в жахливому положенні. Крім того, з перенесенням дивізії з Гайделягру до Нойгамеру воякам не видавали відпуск. Групового дезертирства до лісу не було, — спорадичних випадків не береться до уваги. Дезертирства з дивізії не були припинені до самого кінця. При чому тут для вояцтва незнаний наказ Р. Чупринки? На особливу увагу заслуговує той факт, що коли дивізія прибула під Броди, не було групових дезертирств, які чомусь вигадує проф. Л. Шанківський. В той час вояки були по вишколі, отже мали добру нагоду з зброєю «виконати наказ» і пити в ліс. Щойно по розбитті XIII. корпусу, до якого було приділено дивізію «Галичина», деяка частина її вояків загинула безвісти, й УПА почала зачисляти їх — ніби вони перейшли до партизанів, про що покищо однак нема підтвердженень від дивізійників. Про зв'язки УПА з дивізією під Бродами не можна поважно говорити, бо якщо вони й існували, то їх мали тільки деяки окремі особи і то не стало, бо після оточення дивізії її частини перебували в постійному русі, під час якого фізично неможливо пов'язатися одному з другим. Незаперечним фактом залишається, що до оточення дивізії з боку советської армії не було випадку, щоб більша група вояків дивізії перейшла до УПА, хоч індивідуальні випадки траплялися. Дивізію найчастіше покидали селяни і робітники, а найменше — інтелігенти.

Неповажно твердити, що коли дивізію перекинули з Словаччини в Каринтію «група ЗП УГВР» «перенеслася із Братіслави до Загребу», щоб «бути близько до дивізії й покермувати нею». Тоді ЗП УГВР ще не було — українське громадянство зустрілося з цією назвою значно пізніше.

В той час дивізія входила в склад Української Національної Армії (УНА). Із 15. березня 1945 р., згідно з наказом ч. 8 Головного Отамана українських збройних сил А. Лівицького, генерала П. Шандрука підвищено до ранги генерал-поручника, і він очолив УНА в склад якої мали входити: 1 УД УНА, УВВ й українські вояки армії Власова (РОА). В березні 1945 р. засновано Український Національний Комітет, до якого ввійшли представники таких українських середовищ: ОУН, ОУНр (Ст. Бандера), СГД (П. Скоропадський), УНР (А. Лівицький і інші). УГВР у згаданий комітет не входила. Отже при чому тут ЗП УГВР і керування дивізією? Адже тоді мав слово С. Бандера, а не ЗП УГВР!

До відома проф. Л. Шанковського ще й таке: дивізія «Гали-

чина» до самого полону перебувала під безпосереднім командуванням німецького ген. Фрайтага, який у час капітуляції німецьких збройних сил застрелився і таким чином ця формація до полону пішла без командира. Ген. П. Шандрук не міг керувати дивізією так, як він хотів. Дивізія підлягала головному командуванню німецької армії. На переведення дивізії з Словаччини в Каринтію ген. П. Шандрук не мав жадного впливу. Німецьке командування перекинуло дивізію туди тільки тому, що советська армія в Польщі й в Угорщині перейшла до генерального наступу, отже на відтинку Каринтії була потрібна допомога, зокрема для поборювання партизанів Тіта. Перекинено дивізію сюди тому, що вона не була достатньо озброєна, а в поборюванні партизанів уже мала здобутий у Словаччині досвід. При чому тут усе те, що написав проф. Л. Шанковський і яке хіба йому одному відоме. Ще одна дрібниця: коли дивізія йшла до полону без командира, ген. П. Шандрук не був при ній. До чого тут «безпечне місце», про яке згадує автор у своїй статті.

На закінчення дозволю собі навести один маркантний вислів із статті проф. Л. Шанковського: «Розділ военної історії дивізії закінчився з капітуляцією Німеччини». Процитованим реченням він намагається припечатати дивізію і затерти за нею слід, а вояків, які нібито перебувають в УПА або при УГВР, немов благословляє, бо вони, мовляв, іще творитимуть історію. Насправді ж УПА сьогодні вже так розбита, що сумнівно чи дійде до поєдання. Місія УПА, що має претенсії підпорядкувати собі всіх колишніх вояків УПА, що опинилася на еміграції, не користується успіхом. Тепер на еміграції існує не менше як три повстанчо-партизанські групи, що взаємно себе поборюють. Закликів «воюючої України», на які дуже часто покликується Місія УПА, колишні вояки Української Повстанчої Армії не трактують поважно. Отже виникає питання, хто сьогодні тут, на еміграції, репрезентує УПА? З дивізійниками справа стоїть інакше: вони об'єднані. Хіба впливи проф. Л. Шанковського поширяться до таких розмірів, що та єдність буде розбита? В цьому напрямку вже проробляються заходи, доказом чого є передрукування аналізованої тут статті в органі Братства дивізійників. Однак треба вірити, що таких, які підуть за вказівками проф. Л. Шанковського, буде мало, бо він не був ані дивізійником, ані повстанцем. Більшість дивізійників зуміє знайти спільну мову з українськими вояками інших військових формаций і теперішніми солдата-

ми советської армії, коли для цього надійде слушна пора. Ми не сумніваемося, що вояки дивізії «Галичина» ще таки писатимуть історію своєю кров'ю, а проф. Л. Шанковський залишиться й далі при каламарі з чорнилом. Тому історія дивізії «Галичина», яку в березні 1945 р. перейменовано на 1. УД УНА, не так скоро закінчиться, як собі дехто тόго бажає в безглуздих статтях.

Історичний календар

Кримська війна

(1853—1856)

Советські володарі відзначають царську війну

На початку 1853 р. російський цар Микола I звернувся з пропозицією до Англії погодитися на його охорону придунайських князівств Молдавії й Валахії, а також Сербії, Болгарії і Константинополя (Дарданельської протоки). Англія одержувала свободу дій в Єгипті і на острові Кріт. Одночасно в Константинополі Росія вимагала віддати під її захист понад 16 мільйонів православних громадян Оттоманської імперії і укласти союз, за яким султан Абдул Меджід I. став би васалом царя. Англія, вважаючи, що її згода на цю пропозицію ослабила б власні позиції в Середземному морі, підбадьорювала Туреччину до опору російським претенсіям. Поряд став також французький король Наполеон III, який свою участю у війні хотів зміцнити своє становище і включити Францію, що ослабилася після поразки Наполеона I, до гри великорідженів.

У червні 1853 р. російський цар наказав своєму військові ввійти до Молдавії, що перебувала під протекторатом Туреччини, яка у відповідь на це проголосила в жовтні Росії війну. В березні наступного року Англія й Франція уклали з Туреччиною угоду, а у вересні висадили експедиційний корпус (біля 60 тис. вояків) коло Євпаторії, на північ від Севастополя. Після здобуття Балаклави порт Севастопіль було повністю оточено й 8. вересня 1855 р. розпочато переможний генеральний наступ, у якому брали участь також 15 000 італійських вояків сардинського короля Віктора Емануїла II., що свою участю намагався одержати згодом підтримку союзників у боротьбі з Австрією за Північну Італію. У березні 1856 р. в Парижі було підписано мирну

угоду, за якою Росія відмовлялася від своїх претенсій на Балканах, на Дарданели, а також їй заборонялося мати військову фльоту на Чорному морі. Поразка, наслідком якої, як говорять деякі дані, отруївся в Таганрозі Микола І., не призвела до вирішального ослаблення військової сили Росії. Те що тоді не пощастило здобути цареві, тепер досягли червоні володарі Кремлю: їхні солдати перебувають у Румунії і Болгарії, знову загрожуючи Дарданелам.

В жовтні 1954 року, з нагоди сторіччя висадки брітансько-французького десанту в Криму, комуністичний уряд СССР бучно відзначав у Севастополі, тепер українському місті, царську війну, що провадилася і тоді під гаслом «визволення» за близькі теперішнім можновладцям Москви цілі — поневолення й визиск вільних сусідніх народів.

Юс

Цікаві речі

Засади китайського генерала

Китайський генерал Сун-Тзу, що жив у п'ятому столітті перед Р. Х., говорив, що до правил війни належать наступні засади: якщо ти п'ять разів сильніший від ворога, то оточуй його. Якщо ти сильніший лише в три рази, то наступай на нього, а коли сили рівні, то воюй із ним. Якщо ж ти слабший від ворога, то маневруй і очікуй на добру нагоду побити його, а коли ж ти зовсім слабкий, то тоді не давай ворогові жадної нагоди розпочати війну з тобою!

Смерть генерала Ней

22. 7. 1793 року Наполеон здобув Каїр. В час свого короткого побуту в Каїрі він дістав від каїрського паші три чудові шаблі, з яких одну залишив собі, а дві подарував маршалам — Мюратореві і Несеві.

Після повороту Наполеона з Ельби до Франції, Ней (Ney), який перед тим присягнув на вірність королеві, знову перейшов на бік Наполеона. Після остаточної поразки Наполеона, Ней, щоб уникнути арешту, мусів переховуватися. Переховувався він у своїх далеких родичів, в одному замку. Якось він оглядав у гостинній кімнаті картини, що висилі на стінах. Щоб йому було зручніше їх оглядати, він відчипив подаровану йому Наполеоном

шаблю і поклав її на стілець. Почувши несподівано в сусідній кімнаті чужий голос, він негайно сковався. До кімнати, в якій перед цим перебував Ней, увійшов полковник королівської служби, що свого часу був свідком передачі шабель Мюратові і Несві. Зауваживши шаблю, полковник вигукнув: «Тут мусить бути або Наполеон або Ней!» Полковник наказав зробити обшук замку, під час якого знайшли Нея і заарештували його, а 7. грудня 1815 року розстріляли. Коли екзекуційна чета відмовилася стріляти на улюбленого маршала і не виконала наказ свого командира, Ней крикнув: «Я не потерплю, щоб у французькій армії не було дисципліни! Вояки! На мою команду — огонь!» Цей наказ вояки виконали, і маршал Ней перестав жити.

Доля німецького генералітету

У час вибуху другої світової війни німецька армія нараховувала 1 242 генералів, у тому числі 27 маршалів.

Доля частини генералів така: 231 полягли на фронті, 47 загинули наслідком нещасливих випадків, 97 померли своєю смертю, 80 потрапили до полону або загинули безвісти, 22-х німецькі суди скарали на горло, 58 самі вкоротили собі віку.

Із 27-х німецьких маршалів у день капітуляції на чинній службі було лише 4.

Століття Хреста Вікторії

Під час Кримської війни, в 1854 р. росіяни кинули на один англійський корабель бомбу, запальник якої уже горів. Лейтенант К. Д. Лукаш скопив димлячу бомбу і викинув її в міре, де вона, через мить вибухла. Цей геройчний вчинок, що врятував корабель і життя багатьом воякам, дав підстави королеві Вікторії запрòвадити Хрест Вікторії для нагороди надзвичайно хоробріх. Хрест було вирізьблено із дешевого металу — бронзи російської гармати.

Протягом сто років Хрестом Вікторії нагороджено лише 1347 осіб. В останній війні цей хрест одержав острів Мальта. У день двосотисячного летунського нападу на острів (1942 р.) місцевий часопис «Таймс оф Малта» телеграфував у Лондон: «Повторіть будь ласка результат футбольних змагань, бо наслідком тяжкого бомбардування було перешкоджено одержання попереднього звідомлення».

Хрест Вікторії, на якому вирізбають ініціали його власника, єдиний із теперішніх орденів, що його виробляють ручним

способом. Виробляє його тепер та ж сама ювілірна фірма, що виробляла ці ордени сто років тому.

Подав Мих. АП-Ь

ХРОНІКА

З ЖИТТЯ СОЮЗУ УКРАЇНСЬКИХ ВЕТЕРАНІВ

Відділ СУВ у Куфштайні (Австрія)

28. квітня 1955 р. тут відбулися загальні річні збори, на яких голова відділу п. ген. Роман ДАШКЕВИЧ зробив звіт із діяльності управи за рік. Із звіту видно, що протягом неповного року управа влаштувала 39 доповідей, не числячи тих, що їх читали члени СУВ у час відзначення різних національних свят. До цінних здобутків управи слід залищити організацію бібліотеки. Прочитавши звіт, п. ген. Р. Дащкевич відмовився від керівництва відділом і запропонував обрати іншу особу на начальника відділу. Присутні з цим не погодилися і просили пана генерала також далі керувати відділом. Після його остаточної відмови знову взяти головування загальні збори не закінчено і перенесено на неозначений речеңець.

Відділ СУВ у Дорнштадті

2. квітня 1955 р. на загальних зборах, замість дотеперішнього начальника відділу п. полковника генерального штабу А. СИЛІНА, що уступив із свого становища через хворобу, обрано сотника П. ОХРИМЧУКА.

7. червня 1955 р. тут помер член відділу св. пам'яті сотник Микола ГАБІТ. На похорони з пррапором і вінками прибула делегація від Головної Управи СУВ та від відділу СУВ у Новому Ульмі. Обряд похорону виконав о. протопресвітер Генадій ТИМКІВСЬКИЙ в сослуженню о. Юрія ГУДЗІЯ. Над могилою виголосив слово пполк. В. ТАТАРСЬКИЙ.

Відділ СУВ у Новому Ульмі

26. травня ц. р. з ініціативи місцевого відділу СУВ в українській дільниці міського цвинтаря в день смерти св. п. Головного Отамана Війська УНР С. Петлюри відслужено панахиду. Панахиду відправив о. Ю. ГУДЗІЙ, член Головної Управи СУВ.

29. травня відбулися скромні жалобні сходини, присвячені св. пам'яті С.Петлюри. Доповідь про Голову Директорії УНР і Головного Отамана виголосив запрошений з Авгсбургу член Головної Управи полк. Микола ШРАМЕНКО. Слід зауважити, що на жалобних сходинах св. пам'яті С. Петлюри не було тих, що створили легіон його імені.

Відділ СУВ з прапором на панахиді по св. пам'яті Головному Отаману С. В. Петлюрі на цвинтарі в Новому Ульмі 26.5.1955 р.

В Головній Управі СУВ

На останньому пленумі Головної Управи і Контрольної комісії СУВ схвалили, з огляду на великі кошти, потрібні на організацію з'їзду, відкласти на неозначений час скликання чергового делегатського з'їзду СУВ.

Присутні на пленумі одностайно висловилися, щоб негайно видати наступне число «Українського комбатанта», а вже після того скликати делегатський з'їзд. Цю ухвалу пленуму підтримали всі видділи СУВ.

З відгуків про «Український комбатант»

Вихід другого числа «Українського комбатанта» знайшов прихильний відгук на шпалтах української преси. Як зразок, нижче передруковуємо нотатку з «Народного слова» (Пітсбург, США) з 3. лютого 1955 року, що там ішла в рубриці «З нових видань».

— Ред.

Перед нами дуже чепурно й дбайливо видана книжечка під назвою: «Український комбатант», часопис Союзу Українських Ветеранів ч. 2. По справедливості видання треба було б назвати «Збірником», бо там порушені такі широкі та глибокі проблеми, що їх аж ніяк не можна відвести до часописних матеріалів.

Зміст числа складається з таких розділів: Від Редакції, У 28-му річницю смерти Симона Петлюри — К. Смовський, генерал-хорунжий, Нашадок Ярослава Мудрого — К. С. С-кий, Перший український військовий з'їзд, — майор Дзябенко, Озброєння й історія — майор Василів, Вплив різних, незалежних від людської волі, чинників на вислід бою — пполк. В Татарський та ще шість дрібних розділів без зазначення авторів.

Коли приняти до уваги, що часопис видано в Європі в умовах нужденного матеріального життя, то треба тільки дивуватись енергії та завзятості наших бувших військовиків. Нехай же цей приклад буде до наслідування українцям в Америці, що живуть у певному добробуті й могли б видати з себе більше на загальноукраїнські справи.

Часопис мали б купувати в перш усього наші бувші військові. Не зашкодило б познайомитись з ним біжче і людям цивільним, особливо тим із них, які безпідставно звикли посуджувати покійних вже С. Грушевського і В. Винниченка, що вони були ніби то проти створення українських мілітарних сил у державі, яку вони очолювали. Тих людей ми відсилаємо до цінного розділу п. майора Дзябенка, учасника всіх трьох українських військових з'їздів.

Часопис замовляти на таку адресу:

W. Tatarskyj, Im Starkfeld 18,
Neu-Ulm/Donau, Germany, US-Zone

Ціна одного примірника «Українського комбатанта» в Німеччині — 1 нм, в США — 50 центів, в Австралії — 3 шиллінга, в Англії — 2,5 шиллінга, в інших країнах — відповідно курсу доляра.

Матеріали до «Українського комбатанта», листування, замовлення окремих примірників журнала (за по-переднім надісланням оплати) та вплачування грошей за одержані без попередньої оплати примірники спрямовувати на таку адресу:

W. Tatatskyj, Neu-Ulm/Donau, Im Starkfeld 18.

Банкове конто:
Sparkasse Neu-Ulm/Donau, „Ukrainische Veteranen”, Konto Nr.1583

Статті окремих авторів, зокрема статті дискусійного характеру — не є вислів думки редакції «Українського комбатанта».